

ЗМІСТ

Вступ

Тема 1: Основи фінансів підприємств

Тема 2: Організація грошових розрахунків підприємств

Тема 3: Грошові надходження підприємств

Тема 4: Формування і розподіл прибутку

Тема 5: Оподаткування підприємств

Тема 6: Оборотні кошти

Тема 7: Кредитування підприємств

Тема 8: Фінансове забезпечення відтворення основних засобів

Тема 9: Оцінка фінансового стану підприємства

Тема 10: Фінансове планування на підприємствах

Тема 11: Фінансова санація підприємств

Список літератури

Тема 1

Сутність фінансів підприємств

Мета:

ПЛАН

- 1.1 Фінанси підприємств та сфери фінансових відносин.
- 1.2 Функції фінансів.
- 1.3 Фінансові ресурси підприємства.
- 1.4 Фінансовий механізм.
- 1.5 Фінансова робота та фінансовий контроль.

Час:

Література:

1.1 Фінанси підприємств та сфери фінансових відносин

Фінанси підприємств як частина фінансової системи охоплюють процеси створення, розподілу і використання ВВП у вартісній формі. Фінанси підприємств є ланкою фінансової системи, вони мають важливе значення для формування державних фінансів, сплачуючи податки і створюючи робочі місця.

Фінанси підприємства – економічні відносини, які пов'язані з кругообігом засобів, створенням, розподілом і використанням фондів грошових коштів. При цьому сфера фінансових відносин складається:

- з відносин між підприємством і його засновниками (власниками) з приводу формування статутного фонду;
- між підприємством і державою у межах законодавства про оподаткування, соціальне страхування, формування загальних державних цільових грошових фондів;
- відносини між підприємством і банками з приводу одержання і повернення кредитів, а також сплати відсотків за користування ними;
- відносини між підприємством і його постачальниками і покупцями з приводу виконання господарських договорів і зобов'язань;
- відносини між підприємством і його підрозділами з приводу розподілу прибутку, а також формування фондів нагромадження і споживання;
- відносини між підприємством і його працівниками з приводу створення фонду оплати праці, матеріального заохочення та інше;
- відносин між підприємством і страховими компаніями та фінансовим ринком.

1.2 Функції фінансів

У процесі відтворення фінанси підприємства проявляють та виражають свою сутність через певні функції:

- оперативна – формування фінансових ресурсів у процесі господарської діяльності;
- розподільча – розподіл і використання фінансових ресурсів для забезпечення діяльності виконання зобов'язань перед фінансовою банківською системою та для економічного розвитку підприємства;
- контрольна – контроль за формуванням та використанням фінансових ресурсів підприємства шляхом оцінки ефективності його діяльності.

1.3 Фінансові ресурси підприємства

Фінансові ресурси – централізовані і децентралізовані грошові фонди цільового призначення, які формуються в процесі розподілу і перерозподілу національного багатства, сукупності суспільного продукту та національного доходу і призначені для використання у відповідності з завданням соціально-економічного розвитку суспільства і колективів окремих підприємств.

Децентралізовані фонди грошових коштів, які використовуються в процесі фінансової діяльності представляють собою фінансові ресурси виробничих об'єднань підприємств і галузей народного господарювання, а також населення.

Фінансові ресурси підприємства – грошові фонди цільового призначення, які формуються в процесі розподілу і перерозподілу національного багатства, сукупності суспільного продукту та національного доходу, а також використання у статутних цілях підприємства.

Загальна сума фінансових ресурсів у кожному підприємстві складається з таких елементів:

- статутний фонд;
- додатковий капітал;
- резервний фонд;
- централізовані кошти для фінансування капітальних вкладень;
- спеціальні фонди і цільове фінансування;
- амортизаційний фонд;
- відстрочена податкова заборгованість;
- резерви наступних виплат і платежів;
- нерозподілений прибуток у господарському обліку;
- довгострокові і короткострокові кредити комерційних банків;
- позикові кошти від реалізації власних цінних паперів (крім первинної емісії акцій);
- кредиторська заборгованість всіх видів;
- інші кошти, які відображаються в пасиві бухгалтерського балансу підприємства.

Здобути уявлення про те, яка сума фінансових ресурсів (власних і позичених) є у розпорядженні підприємства у даний момент, можна підрахувавши

їх за сальдовим балансом. Актив балансу дає відповідь на запитання як підприємство розмістило наявні фінансові ресурси і куди вони спрямовуються на дату складання бухгалтерського звіту.

1.4 Фінансовий механізм

Фінансовий механізм підприємства – це система управління фінансами, призначена для організації взаємодії фінансових відносин і грошових фондів з метою оптимізації їхнього впливу на кінцеві результати його діяльності. Оптимальна взаємодія фінансових відносин досягається використанням усіх фінансових категорій (виручка, прибуток, амортизація, оборотні кошти, кредит, бюджет, податки), нормативів, різного роду стимулів, пільг, санкцій та інших фінансових важелів.

Значення управління фінансами підприємств полягає в такій організації роботи фінансових служб, яка дає змогу залучити додаткові фінансові ресурси на найвигідніших умовах, інвестувати їх за найбільшим ефектом, проводити прибуткові операції на фінансовому ринку.

Дуже важливим у процесі управління фінансами підприємств є визначення такої потреби в оборотних коштах, яка б забезпечувала б мінімально необхідні розміри виробничих запасів, незавершеного виробництва, залишків готової продукції для виконання виробничої програми. За браком власних оборотних коштів для поточного інвестування необхідно визначити потребу в позичкових коштах.

Управління фінансами включає також сферу фінансового забезпечення капітальних вкладень на технічне переобладнання, реконструкцію та розширення підприємств.

Безпосереднім завданням управління фінансами підприємств є забезпечення формування та правильного розподілу виручки від реалізації продукції для відновлення оборотних коштів, формування амортизаційного фонду, валового та чистого доходу.

Управління фінансами підприємств включає також сферу формування, розподілу та використання прибутку, який залишається в розпорядженні підприємства. Розподіл прибутку є однією з форм реалізації економічних інтересів учасників процесу відтворення.

1.5 Фінансова робота та фінансовий контроль

Фінансова діяльність – це система використання різних форм і методів для фінансового забезпечення функціонування підприємств та досягнення ними поставлених цілей, тобто це та практична фінансова робота, що забезпечує діяльність підприємства, поліпшення її результатів.

Фінансову діяльність підприємств спрямовано на виконання таких основних завдань:

1. фінансове забезпечення операційної, інвестиційної діяльності;
2. пошук резервів збільшення доходів, прибутку, підвищення рентабельності та платоспроможності;

3. своєчасність виконання фінансових зобов'язань перед суб'єктами господарювання, бюджетом, банками;
4. мобілізація фінансових ресурсів у обсязі, необхідному для фінансування виробничого і соціального розвитку, збільшення власного капіталу;
5. контроль за ефективним, цільовим розподілом та використанням фінансових ресурсів.

Фінансова робота підприємства здійснюється за такими основними напрямками:

1. фінансове прогнозування та планування;
2. оперативна, поточна фінансово-економічна робота;
3. аналіз та контроль виробничо-господарської діяльності.

Тема 2

Грошові розрахунки підприємств. Розрахункові і касові операції

Мета:

ПЛАН

- 2.1 Сутність грошових розрахунків підприємств.
- 2.2 Безготівкові і готівкові розрахунки.
- 2.3 Проведення касових операцій.
- 2.4 Види банківських рахунків і порядок їх відкриття.

2.1 Сутність грошових розрахунків підприємств

У процесі купівлі-продажу товарів, надання послуг, а також виконання різного роду зобов'язань у грошовій формі відбуваються різноманітні розрахунки та платежі. Платежі також здійснюються при розподілі і перерозподілі грошових коштів. Сукупність усіх платежів створює грошовий оборот.

Грошовий оборот – це виявлення сутності грошей у русі. Він охоплює процеси розподілу й обміну. На обсяг і структуру грошового обороту на підприємстві справляють вплив стадії виробництва та споживання.

Грошовий оборот на кожному підприємстві пов'язаний з такими напрямками:

- забезпечення процесу виробництва (закупівля сировини, матеріалів, комплектуючих, виплата заробітної плати);
- реалізація продукції (робіт, послуг), тобто відшкодування витрат і формування доходів;
- сплата податків, обов'язкових відрахувань і зборів;
- забезпечення спільної діяльності підприємств;
- отримання і погашення кредитів і сплата відсотків за кредит кредитним установам.

Від правильної організації грошових розрахунків у цілому залежить оперативність їх здійснення і фінансовий стан підприємства.

2.2 Безготівкові і готівкові розрахунки

Грошові розрахунки можуть набирати як готівкової, так і безготівкової форми.

Безготівковим грошовим розрахункам надають більшу перевагу. Це пояснюється тим, що за використання безготівкових розрахунків досягають значної економії витрат на їх здійснення. В широкому застосуванні безготівкових розрахунків сприяють банківські установи, в тому числі в них зацікавлена держава, саме з точки зору вивчення, регулювання і контролю грошового обороту.

Сферу безготівкові і готівкові розрахунків розмежовано.

Готівкова форма розрахунків застосовується для обслуговування населення, а саме – для виплати заробітної плати, матеріального заохочення, дивідендів, пенсій, грошової допомоги. В свою чергу населення витрачає ці кошти на купівлю товарів, продуктів харчування, оплачує послуги і здійснює платежі.

Безготівкові форми розрахунків – це грошові розрахунки, які здійснюються за допомогою записів на рахунках у банках, тобто коли кошти списуються з рахунку платника і переказуються до рахунку утримувача коштів.

Розвиток ринкових відносин призвів до певних змін у системі колишніх розрахунків. Так, наприклад, постановою НБУ від 11 жовтня 1998 року №473 всі готівкові розрахунки між підприємствами можуть здійснюватися як за рахунок коштів, отриманих у касі банку, так і за рахунок виручки від реалізації продукції та інших касових надходжень.

Відповідно до територіального розміщення підприємств і банківських установ, що їх обслуговують, безготівкові розрахунки поділяють на:

- місцеві
- міжміські
- міжнародні.

Безготівкові розрахунки поділяють:

- розрахунки за товарними операціями – розрахунки пов'язані з реалізацією продукції, виконанням робіт, наданням послуг.
- розрахунки за нетоварними операціями - пов'язані з фінансовими операціями, тобто з кредитною, бюджетною системами і сплатою фінансових санкцій.

Безготівкові операції здійснюються завдяки слідуючим безготівковим розрахункам:

- платіжними дорученнями;
- платіжними вимогами-дорученнями;
- чеками;
- акредитивами;
- векселями;
- інкасовими дорученнями.

2.3Проведення касових операцій

Касові операції підприємства пов'язані як з прийняттям, так і з видачею готівки. Порядок ведення касових операцій регламентується НБУ і поширюється на всі підприємства незалежно від форм власності.

Усі підприємства, які мають поточні рахунки в банку, зобов'язані саме там зберігати свої кошти. Отримувати готівку з власного рахунку підприємства можуть на заробітну плату, матеріальне заохочення, на відрядження та на загальногосподарські витрати .

Отримання готівки з поточного рахунку здійснюється з використанням грошового чеку. Виписуючи грошовий чек, підприємство тим саме дає розпорядження банку видати вповноваженій особі зазначену в чековій суму готівки. При оформленні чека не допускаються ні які виправлення.

Розрахунки готівкою підприємствами всіх видів діяльності та форм власності проводяться з оформленням таких документів:

- податкова накладна;
- прибутковий і видатковий касовий ордер;
- касовий або товарний чек;
- квитанції;
- договір купівлі-продажу;
- акти про закупівлю товарів або виконання робіт.

Форми податкової накладної, ведення книг обліку придбання та продажу товарів (робіт, послуг), порядок їх заповнення, а також систему обліку цих операцій визначає Державна податкова адміністрація.

Усім підприємствам, які мають рахунки в установах банків і здійснюють касові операції з готівкою, встановлюються ліміти залишку готівки в касі. Цей ліміт встановлюється банківською установою з урахуванням режиму і специфіки роботи підприємства, відстані його від установи банку, від розмірів касових оборотів, установлених строків і порядку передавання готівки в банк.

Підприємство має право тримати в своїх касах готівку тільки в межах лімітів, які можуть бути переглянуті на потязі року.

Усі надходження і видача готівки в національній валюті підприємства реєструють у касовій книзі.

Записи до касової книги проводяться касиром після одержання або видачі грошей за кожним прибутковим касовим ордером і видатковим документом. Щоденно наприкінці робочого дня касир виводить залишок грошей у касі на наступне число і передає до бухгалтерії як звіт. Контроль за правильним веденням касової книги покладається на головного бухгалтера підприємства.

На кожному підприємстві у встановлені керівником строки (не рідше одного разу на квартал) проводиться ревізія каси. Залишок готівки в касі звіряється з даними обліку за касовою книгою.

Перевірки касової дисципліни здійснюються органами Державної податкової адміністрації, Державної контрольно-ревізійної служби, фінансовими органами та установами банків.

Відповідальність за дотримання касової дисципліни покладається на керівників підприємств, головних бухгалтерів, керівників фінансових служб і касирів.

2.4 Види банківських рахунків і порядок їх відкриття

Суб'єкти підприємницької діяльності для зберігання коштів і здійснення всіх видів банківських операцій відкривають рахунки в банках на власний вибір і за згодою цих банків.

Кожне підприємство може відкривати два і більше поточних рахунків у національній валюті та рахунки в іноземній валюті.

Відкриваючи рахунки підприємству, установа банку повідомляє про це податковий орган за місцем реєстрації власника рахунка та Національний банк протягом трьох робочих днів із дня відкриття рахунку. Операції за рахунками

здійснюються тільки після отримання повідомлення від податкового органу про взяття цих рахунків на облік.

За наявності двох поточних рахунків у національній валюті власник рахунків протягом трьох робочих днів із дня відкриття або закриття кожного наступного рахунка визначає один із них як основний і повідомляє його номер податковому органу за місцем реєстрації та банкам, в яких відкрито додаткові рахунки в національній та рахунки в іноземних валютах. У свою чергу, банки, що в них відкрито додаткові рахунки в національній та рахунки в іноземних валютах, також протягом трьох робочих днів повідомляють про це банк, в якому відкрито основний рахунок.

Підприємства та їхні відокремлені підрозділи можуть мати такі рахунки в національній валюті:

- поточні рахунки, що відкриваються для зберігання грошових коштів та здійснення всіх видів банківських операцій;
- бюджетні, що відкриваються підприємствами, яким виділяються кошти за рахунок державного або місцевого бюджетів для цільового їх використання;
- кредитні, що відкриваються в будь-якій установі банку, котра має право видавати кредити;
- депозитні, що відкриваються між власником рахунка та установою банку на визначений строк.

Для відкриття поточних рахунків підприємства подають установам банків такі документи:

- заяву на відкриття рахунку;
- копію свідоцтва про державну реєстрацію;
- копію статуту, засвідчену нотаріально чи органами реєстрації;
- копію документа, що підтверджує взяття підприємства на податковий облік;
- картку зі зразками підписів осіб, яким надано право розпорядження рахунком та підпису розрахункових документів зі зразком відбитка печатки підприємства;
- копію документа про реєстрацію в органах Пенсійного фонду України.

Банківські рахунки в іноземній валюті поділяються на:

- поточні рахунки відкриваються підприємству для проведення розрахунків у безготівковій та готівковій іноземній валюті у разі здійснення поточних операцій;
- розподільчі рахунки призначені для попереднього зарахування коштів у іноземній валюті;
- кредитні рахунки призначені для обліку кредитів, наданих способом оплати розрахункових документів чи способом переказу кредитних коштів на поточний рахунок позичальника відповідно до умов кредитної угоди;
- депозитні (вкладні).

Тема 2

Форми безготівкових розрахунків

Мета:

ПЛАН

- 2.1 Принципи організації безготівкових розрахунків.
- 2.2 Розрахунок платіжними дорученнями.
- 2.3 Розрахунок платіжними вимогами-дорученнями.
- 2.4 Розрахунок чеками.
- 2.5 Вексельна форма розрахунку.
- 2.6 Розрахунок акредитивами.

Час:

Література:

2.1 Принципи організації безготівкових розрахунків

Ефективне функціонування економіки в цілому і на підприємстві значною мірою залежить від організації розрахунків.

Принципи організації:

- підприємства обов'язково повинні зберігати грошові кошти на рахунках в установах банку;
- підприємствам надано право вибору установи банку для відкриття рахунків усіх видів;
- підприємство самостійно вибирає форму розрахунку і закріплення їх у своїх договорах та угодах;
- кошти з розрахунку підприємства списуються за розпорядженням його власника;
- поточні рахунки підприємства відкриваються тільки при умові повідомлення про це податкових органів;
- момент здійснення платежу має бути максимально наближеним до часу відвантаження товарів, виконаних робіт, наданих послуг;
- платежі здійснюються в межах залишку коштів на рахунках платника або в межах наданого банківського кредиту;
- розрахунки між суб'єктами підприємницької діяльності можуть здійснюватися готівкою. При цьому постачальник – отримувач коштів повинен суму отриманої готівки провести через касову книгу і повернути її в повному обсязі на свій рахунок у банк.

2.2 Розрахунок платіжними дорученнями

Платіжне доручення – письмове доручення власника рахунку перерахувати відповідну суму із свого рахунка на рахунок отримувача коштів.

Платіжне доручення застосовується в розрахунках щодо місцевих, а також міжміських поставок за товари, роботи і послуги. Вони забезпечують максимальне наближення строків отримання товарно-матеріальних цінностей і здійснення платежу, прискорюють обертання оборотних коштів; запобігають виникненню кредиторської заборгованості покупців.

Розрахунки платіжними дорученнями здійснюються також за нетоварними операціями (платежі в бюджет, до цільових державних фондів, платежі кредиторських установ і т.д.).

2.3 Розрахунок платіжними вимогами-дорученнями

Платіжне вимога-доручення – комбінований розрахунковий документ, який складається з двох частин. Верхня частина – вимога підприємства-постачальника до підприємства-покупця сплатити вартість товару, робіт, послуг. Нижня частина – доручення покупця (платника грошових коштів) банку, який його обслуговує, переказати належну суму коштів з його рахунку на рахунок постачальника. Цей розрахунковий документ заповнює постачальник (отримувач грошових коштів) і направляє покупцеві (платник коштів). Покупець, якщо він згоден оплатити товар, заповнює нижню частину цього документа і направляє його у свій банк для переказу акцептованої суми на розрахунковий рахунок постачальника.

Розрахункові платіжні вимоги-доручення можуть бути з акцептом або без акцепту. Платники мають право повністю відмовитись від акцепту платіжної вимоги-доручення, якщо товари не було замовлено або відвантажено на непогоджену адресу, крім того, коли товари поставлено з порушенням строку, коли товари недоброякісні, некомплектні або коли непогоджено ціну товару. Часткова відмова від акцепту платіжної вимоги-доручення можлива тоді, коли поряд із замовленими товарами відвантажено і додаткові товари, коли документально встановлена наявність недоброякісного або не укомплектованої частини товару, у разі завищення цін або арифметичних помилок у товарних транспортних документаціях.

Розрахунок платіжними вимогами-дорученнями застосовують переважно в міжміських розрахунках за відвантажені товарно-матеріальні цінності, виконанні роботи і наданні послуги.

Основою відмови від акцепту може бути порушення умов контракту. Про відмову від акцепту платник зобов'язаний у встановлений термін повідомити банк і постачальника, зазначивши.

2.4 Розрахунок чеками

Чек – письмове розпорядження своєму банку сплатити зі свого рахунку пред'явнику чека відповідну грошову суму.

У розрахунках між підприємствами застосовуються розрахункові чеки.

Розрахунковий чек – документ стандартної форми з дорученням чекодавця своєму банку переказати кошти на рахунок пред'явника чека. Розрахунковий чек заповнює платник, чек передається платником підприємству безпосередньо під

час здійснення господарської операції. отримувач платежу подає у свій банк чек для оплати.

Для отримання готівки з рахунків у банківських установах використовують грошові чеки (для виплати зарплат, премій, винагород, дивідендів, кошти на відрядження, на господарські витрати).

Чекова форма розрахунків потребує від банківської установи дотримуватися відповідних правил і банк зобов'язаний упевнитися в достовірності чека (форма, термін дії, відсутність виправлень, відповідного підпису).

Чекова форма розрахунків має певні переваги перед іншими формами, так як характеризується відносною швидкістю розрахунків, що сприяє зменшенню кредиторської заборгованості.

2.5 Вексельна форма розрахунку

Вексельна форма розрахунку – розрахунок між постачальником (отримувачем коштів) і покупцем (платником коштів) з відстрочкою платежу, який оформляється векселем.

Вексель – письмове безумовне зобов'язання, боргова розписка стандартної форми, що дає право її власнику вимагати сплати у визначеній в векселі суми від особи, яка видала вексель у відповідний строк і у відповідному місці.

2.6 Розрахунок акредитивами

Акредитив – це розрахунковий документ із дорученням однієї кредитної установи іншій здійснити за рахунок спеціально за депонованих коштів оплату товарно-транспортних документів за відвантажений товар.

Існує кілька видів акредитивів.

➤ Покритий – це такий акредитив, який передбачає попереднє депонування коштів. У цьому разі банк платника (банк-емітент) списує кошти з розрахункового рахунку платника і переказує ці кошти у банк постачальника (банк-виконавець) на окремий балансовий рахунок „Акредитив”.

➤ Непокритий – це акредитив, коли платежі постачальнику гарантує банк. У такому разі платник звертається до свого банку з клопотанням виставити для нього гарантований акредитив.

➤ Відзивний - це акредитив, який може бути змінений або анульований банком-емітентом на вимогу покупця без попереднього погодження з постачальником.

➤ Безвідзивний - це акредитив, який не можна змінити або анулювати без згоди постачальника, на користь котрого було відкрито акредитив.

Контрольні питання:

Тема 3

Грошові надходження підприємства

Мета:

ПЛАН

- 3.1** Склад і характеристика грошових надходжень підприємства.
- 3.2** Виручка від реалізації продукції, робіт та послуг.
- 3.3** Виручка від іншої реалізації.
- 3.4** Грошові надходження від фінансово-інвестиційної діяльності.
- 3.5** Доходи від позареалізаційних операцій. Асигнування із бюджету.
- 3.6** Розподіл виручки від реалізації продукції, робіт та послуг.

Час:

Література:

3.1 Склад і характеристика грошових надходжень підприємства

Найважливішою стороною діяльності підприємства є забезпечення грошових надходжень, які потрібні для відшкодування витрат виробництва та обігу, своєчасного виконання фінансових зобов'язань перед державою, банками та іншими суб'єктами господарювання, формування доходів і прибутку підприємства.

За джерелами грошові надходження поділяються на:

- внутрішні
- зовнішні

До внутрішніх джерел відносяться надходження коштів, що мобілізуються на фінансовому ринку.

Внутрішні грошові надходження поділяються на групи:

1. виручка від реалізації продукції, робіт та послуг;
2. виручка від іншої реалізації;
3. доходи від фінансово-інвестиційної діяльності;
4. доходи від позареалізаційних операцій;
5. асигнування із бюджету.

Грошові надходження підприємства відіграють значну роль у процесі кругообігу коштів. Відшкодовуючи авансовані у виробництво вкладення, формуючи доходи і фонди грошових коштів, вони створюють економічні умови для нового циклу виробництва і реалізації продукції, а також удосконалення і розширення власного підприємства.

3.2 Виручка від реалізації продукції, робіт та послуг

1. Виручка від реалізації робіт, послуг, продукції залежить від основної діяльності підприємства (зерно, соняшник і т.д.). Реалізація продукції — це

кінцева стадія кругообігу коштів підприємства. Вона свідчить про завершення процесу виробництва і доведення продукції до споживача. Розмір виручки

Розмір виручки залежить від:

- кількості
- якості
- асортименту продукції.
- реалізації цін і платіжної дисципліни.

На окремі види продукції держава може встановлювати фіксовані чи регульовані ціни.

Фіксовані ціни встановлюються адміністративно (державою) переважно на послуги першої необхідності і на товари, які монопольно виготовляються державою (газ, електроенергія).

Регульовані ціни встановлюють обмеження рівня рентабельності товарів першої необхідності (хлібобулочні вироби до 15%, дитяче харчування).

Вільні ціни – при їх встановленні враховують собівартість продукції і рентабельність. Потім нараховують акцизний збір, якщо це підакцизні товари і нараховується ПДВ.

Виручка від реалізації продукції – це сума коштів, які надійшли на рахунок підприємства за реалізацію продукції. Вона є основним джерелом грошових доходів і фінансових ресурсів підприємства. Виручка від реалізації також є основним джерелом відшкодування коштів на виробництво, реалізацію продукції і утворення доходів підприємства.

3.3 Виручка від іншої реалізації

До виручки від іншої реалізації відносяться: грошові надходження підприємств, які вони одержують від реалізації підсобних господарств, непотрібної та надлишкової сировини, напівфабрикатів та ін. матеріалів, основних засобів, що вибули з виробництва, нематеріальних активів та ін. майна.

Грошові надходження від реалізації зайвих та непотрібних основних засобів і матеріальних запасів визначаються за цінами їх реалізації.

Основні засоби, що були в експлуатації, реалізуються не нижче від ціни їх балансової вартості за мінусом амортизаційних відрахувань. В кінцевому підсумку такі основні засоби і матеріали реалізуються за договірними цінами.

3.4 Грошові надходження від фінансово-інвестиційної діяльності

Пошук фінансових джерел розвитку підприємства у напрямку найефективнішого інвестування фінансових ресурсів, операції з цінними паперами та ін. питаннями фінансової діяльності мають важливе значення для фінансової служби підприємства в ринкових умовах.

Підприємства отримують доходи від таких видів фінансової діяльності:

- придбання акцій, облігацій, ін. цінних паперів та їх реалізація
- цільові грошові вклади

- валютні операції
- пайові внески та часикова участь у діяльності ін. підприємств
- надання позик (вексельні операції, товарні кредити)
- лізингові та орендні операції.

Важливим напрямком фінансової діяльності в умовах ринкової економіки є раціональне використання фінансових ресурсів, пошук ефективного інвестування коштів, які даватимуть підприємству додатковиц прибуток. Прибуткове інвестування грошових коштів здійснюється на фінансовому ринку.

Лізинг - форма довгострокової оренди, яка передбачає права користування майном суб'єктам підприємницької діяльності на платній основі і на визначений угодою термін.

Об'єктом лізингу є матеріальні цінності, які входять до складу основних засобів.

У лізинговій угоді беруть участь три сторони :

- підприємство постачальник
- лізингова фірма
- орендатор, який отримує нерухоме майно і користується ним протягом визначеного часу.

Є два види лізингу:

- фінансовий – передбачає виплату постачальнику (лізинговій фірмі) вартості обладнання, яке замовлено орендатором і передачу його в оренду.

При фінансовому лізингу, строк оренди його відповідного строку амортизації. Фінансовий лізинг має також назву лізингу з повною виплатою або з повною окупністю. Це означає, що лізингодавець протягом чинності договору повертає собі всю вартість майна і отримує прибуток від лізингових операцій. Після закінчення строку дії договору, орендатор може викупити об'єкт лізингу за залишковою вартістю або повернути його лізингодавцю, або укласти новий контракт на оренду.

- оперативний лізинг – укладається на час менший за амортизаційний період майна.

Після закінчення договору, об'єкт лізингу повертається лізингодавцю або знову здається в оренду.

Важливим аспектом лізингового договору є *лізингова плата*, яка залежить від виду основних засобів, строку лізингу та ін. умов договору. Як правило лізингова плата є фіксованою і вноситься однаковими частинами протягом усього терміну дії договору.

В умовах ринкової екноміки результати фінансово-інвестиційної діяльності є постійним джерелом грошових доходів і балансового прибутку підприємства.

3.5 Доходи від позареалізаційних операцій. Асигнування із бюджету

У процесі фінансово-господарської діяльності можуть застосовуватися економічні санкції до підприємства.

- неустойка – визначена законом або договором грошова сума, яку одна сторона повинна сплатити ін. стороні в разі невиконання або неналежного виконання зобов'язань.

Різновидами неустойки є :

- * пеня
- * штраф.

Пеня – встановлений законом або договором штраф за порушення строків виконання зобов'язань, а саме – сплати платежів і внесків. Нарахування на кожний день прострочення платежу або за невиконання ін. зобов'язань і визначаються у відсотках.

Штраф – грошові стягнення, що його накладає суд або адміністративний орган у випадках й межах встановлених законом.

До доходів від позареалізаційних операцій відносять прибуток минулих років.

Види асигнування із бюджету:

- дотації – особливий вид асигнування з державних і місцевих бюджетів для збалансування доходів і витрат по окремим видам продукції для ліквідації збитків або стимулювання виробництва в цілому.

Дотації можуть бути у вигляді списання збитків.

- субсидії – допомога у грошовій формі, що надається державою або місцевим бюджетами, а також спеціальними фондами юридичним і фізичним особам.

- субвенція – вид грошової допомоги місцевим органам влади, яка спрямована на фінансування певного заходу (програм, проектів і т. д.).

3.6 Розподіл виручки від реалізації продукції, робіт та послуг

Реалізація продукції і надходження виручки є завершальною стадією кругообігу коштів підприємства, яка має велике значення для нормальної діяльності.

За рахунок грошових надходжень від реалізації продукції:

- сплачуються податки, збори та ін. обов'язкові платежі до бюджету (ПДВ, акцизний збір, ввізне мито, податки і збори, які включаються в собівартість продукції: відрахування на будівництво, ремонт і утримання автомобільних доріг, відрахування в державний інноваційний фонд.).

- відшкодовується вартість спожитих в процесі виробництва засобів виробництва:

* відшкодовується вартість матеріальних витрат, що безпосередньо пов'язані виробництвом продукції і обумовлені технологією та організацією виробництва.

- * платежі на обов'язкове страхування майна

- * витрати на виплату відсотків за фінансовими кредитами одержаними для планування власних коштів, а також придбання виробничих фондів і нематеріальних активів

- * формується валовий дохід підприємства Його можна одержати, якщо із реалізованої продукції відняти податкові платежі та вартість спожитих засобів із валового доходу:

- виплачується основна і додаткова заробітна плата постійним, тимчасовим і сезонним працівникам підприємства

- перераховуються відрахування на державне соціальне страхування і пенсійне забезпечення, до державного фонду сприяння зайнятості населення

- інші витрати (допомога по непрацездатності внаслідок виробничих травм за рішенням суду, виплати працівникам звільненим у зв'язку з реорганізацією або скороченням штатів підприємства.

Таким чином, виручка від реалізації робіт, продукції та послуг є одним із важливих джерел фінансових ресурсів підприємства. Виручка створює економічні умови для нового виробничого циклу. Розмір і строки надходження виручки прямо впливають на фінансове положення і платоспроможність підприємства.

Контрольні питання:

Тема 4

Формування та розподіл прибутку

Мета:

ПЛАН

4.1 Сутність прибутку.

4.2 Види прибутку та методи їх формування.

4.3 Сутність і методи обчислення рентабельності та норми прибутку.

4.4 Розподіл і використання прибутку.

Час:

Література:

4.1 Сутність прибутку

Прибуток – є виробничою фінансовою та економічною категорією товарного виробництва, оскільки характеризує виробничі, розподільні і економічні відносини, які складаються в процесі виробництва.

Економічною основою, джерелом утворення прибутку виступає додатковий продукт, що утворюється в процесі виробництва.

Прибуток – реалізована вартість додаткового продукту або реалізований чистий дохід.

Кількісно прибуток є різницею між виручкою від реалізації та непрямами податками і повною собівартістю продукції.

Прибуток є підсумковим показником, кінцевим результатом виробничо-фінансової діяльності підприємства і залежить від :

1. сфери діяльності
2. галузі
3. встановленого в державі порядку формування витрат на виробництво продукції
4. обчислення і калькуляції собівартості продукції
5. рівня цін
6. розвитку ринкових відносин
7. форми власності.

Прибуток є об'єктивною категорією, а на його формування впливають процеси, що відбуваються в державі у сфері виробництва, розподілу і перерозподілу ВВП і НД.

Прибуток є узагальнюючим показником діяльності підприємства і характеризує її економічну ефективність.

2. Види прибутку та методи їх формування.

Схема формування чистого прибутку.

Прибуток підприємства формується з двох частин :

- прибуток від звичайної діяльності

- прибуток (збиток) від надзвичайних подій.

Прибуток від звичайної діяльності поділяються на :

1. від операційної діяльності : основна діяльність та інша діяльність.

Основна діяльність – реалізація основної продукції, товарів, робіт, послуг.

Інша операційна діяльність : реалізація оборотних активів, реалізація іноземної валюти, доходи від операцій оренди, втрати (доходи) від операцій курсових різниць, одержання пені, доходи від списання кредиторської заборгованості, відшкодування раніше списаних активів, одержані гранди і субсидії, інші доходи і витрати.

2. фінансові операції :

- доходи (втрати) від інвестицій в асоційовані дочірні підприємства
- доходи (втрати) від спільної діяльності
- дивіденди одержані
- відсотки за облігаціями та іншими цінними паперами
- інші доходи від фінансових операцій.

3. Від іншої звичайної діяльності :

- реалізація фінансових інвестицій
- реалізація основних засобів
- реалізація нематеріальних активів
- ліквідація необоротних активів
- дохід (витрати) від операцій курсових різниць
- уцінка необоротних активів
- інші доходи (втрати) від звичайної діяльності.

Прибуток (збиток) від надзвичайних подій складається з :

- витрати від стихійного лиха
- витрати від технічних катастроф і аварій
- відшкодування збитків від надзвичайних подій
- інші надзвичайні доходи та витрати.

3. Сутність і методи обчислення рентабельності та норми прибутку.

означає прибутковість або дохідність виробництва і реалізації всієї продукції (робіт, послуг) чи окремих її видів; дохідність підприємств, організацій, установ у цілому як суб'єктів господарської діяльності; прибутковість різних галузей економіки.

Рентабельність безпосередньо пов'язана з отриманням прибутку. Однак її не можна ототожнювати абсолютною сумою отриманого прибутку. Рентабельність – відносний показник, тобто рівень прибутковості, що вимірюється у відсотках.

Класифікація показників рентабельності.

Рентабельність окремих видів продукції:

- прибуток від реалізації / собівартість
- прибуток від реалізації / собівартість за мінусом матеріальних витрат
- прибуток від реалізації / вартість за цінами виробника.

Рентабельність підприємств, організацій, установ:

- загальний прибуток / авансована вартість

- прибуток від основної операційної діяльності / поточні витрати (собівартість)
- прибуток від основної операційної діяльності / обсяг реалізованої продукції за цінами виробника.

Рентабельність галузей економіки :

- прибуток галузі / авансована вартість
- прибуток галузі / поточні витрати
- прибуток галузі / обсяг реалізації.

4. Розподіл і використання прибутку.

Прибуток є основним джерелом розширеного відтворення, розвитку соціальної сфери та нагромадження підприємства.

Розподіл прибутку здійснюється в два етапи :

1. На цьому етапі учасниками розподілу є держава і підприємства. Пропозиції розподілу між ними визначається податковою політикою держави. На цьому етапі підприємство сплачує прямі податки до бюджету : податок на землю і податок на прибуток підприємства.

Крім того за згодою підприємства можуть створювати за рахунок прибутку централізовані грошові фонди і резерви на рівні міністерств і відомств, які використовують на конкретні заходи програми в яких зацікавлені підприємства.

2. розподіл і використання прибутку, що залишився у розпорядженні підприємства. На цьому етапі можуть створюватись по бажанню підприємства цільові фонди :

- резервні фонди (до 5 %)
- фонди розвитку і вдосконалення виробництва
- фонди коштів, що спрямовані на соціальні потреби
- фонди заохочення
- дивідендний фонд.

Підприємство самостійно вирішує, яку частину чистого прибутку направити до резервного фонду, до фонду вдосконалення і розвитку виробництва та інших фондів, виходячи із конкретних задач розширення і розвитку виробництва, підвищення його ефективності та вирішення соціальних питань розвитку підприємства.

Фонд коштів, що спрямовані на розвиток і вдосконалення виробництва, використовуються на будівництво виробничих споруд і приміщень, на придбання техніки і обладнання, на формування основного стада, на приріст нормативу оборотних коштів на інші операційні витрати.

Фонд коштів, що спрямовані на соціальні потреби використовуються на покриття збитків від експлуатації житлово-комунального господарства, на утримання об'єктів культури, спорту, охорони здоров'я, дитячих дошкільних закладів і т. ін.

Розмір відрахувань до резервного фонду підприємства встановлюють з урахуванням негативного впливу погодних умов у сільському господарстві, зниження рівня економіки в окремі роки та необхідності ведення діяльності на відповідному рівні.

Принципове значення в розпорядженні чистого прибутку має досягнення оптимального співвідношення між фондами нагромадження і фондами споживання.

ТЕМА: ОБОРОТНІ КОШТИ ТА ЇХ ОРГАНІЗАЦІЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

1. Сутність і основи організації оборотних коштів;
2. Визначення потреби в оборотних коштах та сутність їх нормування;
3. Джерела формування оборотних коштів;
4. Визначення наявності ефективності оборотних коштів

1. Сутність і основи організації оборотних коштів

Оборотні фонди споживаються в одному виробничому циклі, і їхня вартість цілком переноситься на вартість виготовленої продукції. При цьому одна їхня частина в речовій формі входить у створений продукт і набирає товарної форми, в якій її буде використано споживачем. Інша частина також повністю споживається в процесі виробництва, але, втрачаючи свою споживну вартість, у речовій формі в продукт праці не входить (наприклад паливо).

В економічній літературі існують різні підходи до визначення сутності оборотних коштів. Дехто з економістів спрощено трактує їх як «предмети праці», «матеріальні активи», «гроші, що перебувають в обігу». Найчастіше можна натрапити на два визначення оборотних коштів:

оборотні кошти — це грошові ресурси, що їх вкладено в оборотні виробничі фонди і фонди обігу для забезпечення безперервного виробництва та реалізації виготовленої продукції;

оборотні кошти — це активи, які протягом одного виробничого циклу або одного календарного року можуть бути перетворені на гроші.

Оборотний капітал проходить три стадії кругообігу: грошову, виробничу й товарну.

У виробничій сфері оборотний капітал (оборотні кошти) авансуються в оборотні виробничі фонди і фонди обігу:

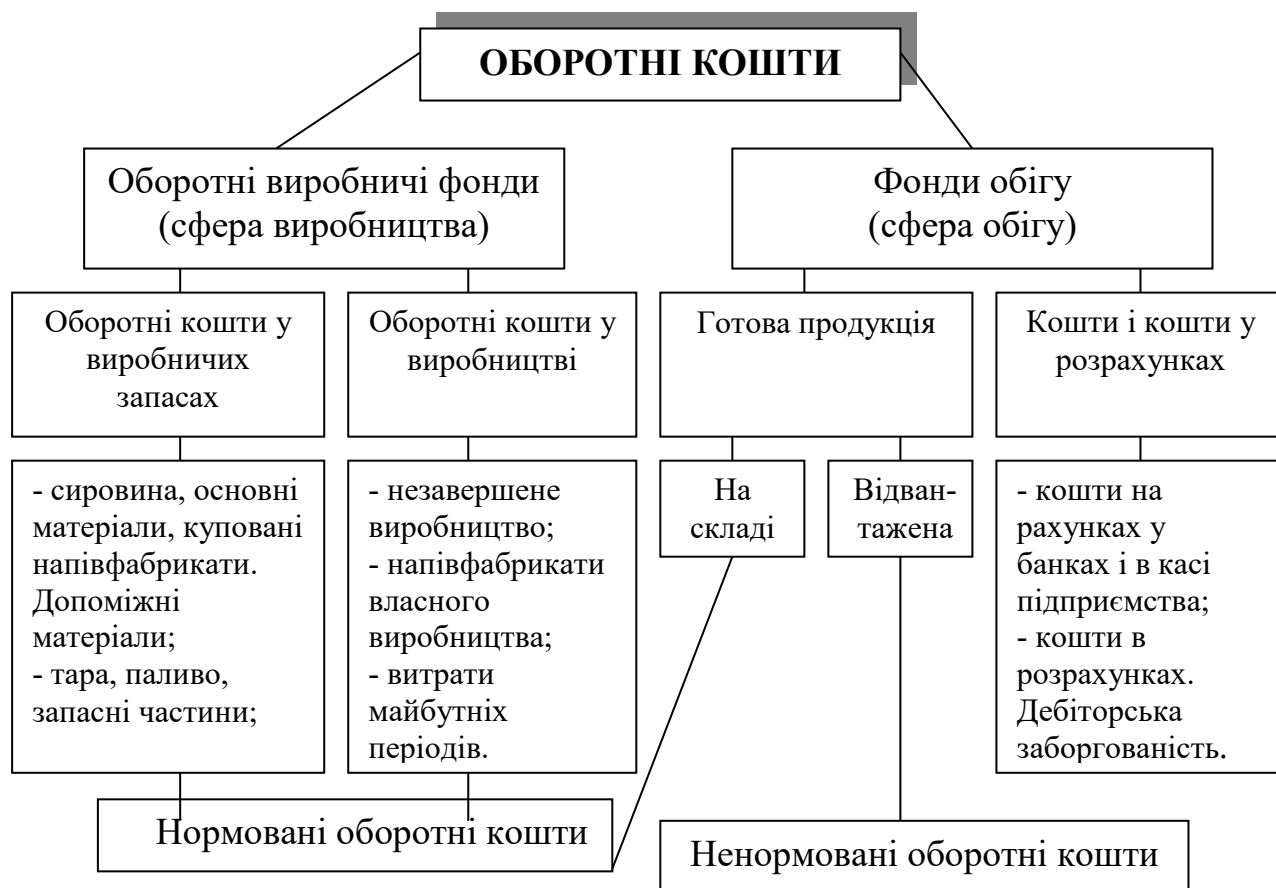

Рис. 1. Склад і розміщення оборотних коштів.

Оборотний капітал (оборотні кошти) — це кошти, авансовані в оборотні виробничі фонди і фонди обігу для забезпечення безперервності процесу виробництва, реалізації продукції та отримання прибутку.

Склад оборотних коштів — це сукупність окремих елементів оборотних виробничих фондів і фондів обігу.

Структура оборотних коштів — це питома вага вартості окремих статей оборотних виробничих фондів і фондів обігу в загальній сумі оборотних коштів.

Стан і використання оборотного капіталу окремого підприємства залежать від стану економіки держави в цілому. Своєю чергою, стан економіки держави залежить від стану кожного окремого підприємства й ефективності використання ним оборотного капіталу.

Організація оборотних коштів справляє неабиякий вплив на результативність і ефективність роботи підприємства, його фінансову стійкість.

Оборотні кошти підприємств класифікують за трьома ознаками:

1. **Залежно від участі їх у кругообігу коштів** (поділяються на оборотні кошти, авансовані в оборотні виробничі фонди, та оборотні кошти, авансовані у фонди обігу);

2. За методами планування, принципами організації та регулювання (на нормовані та ненормовані);

Необхідність розподілу оборотних коштів на нормовані й ненормовані випливає з економічної доцільності досягнення найліпших результатів за найменших витрат. Установлення нормативів за окремими статтями оборотних коштів уможливорює забезпечення безперервної діяльності підприємства за умови оптимальних виробничих запасів, розмірів незавершеного виробництва, залишків готової продукції.

До **нормованих** оборотних коштів належать оборотні кошти у виробничих запасах, незавершеному виробництві та витратах майбутніх періодів, у залишках готової продукції на складах підприємств.

Ненормовані оборотні фонди включають фонди обігу за винятком готової продукції на складі.

3. За джерелами формування (власні та прирівняні до них, залучені, інші).

Класифікація оборотних коштів має важливе значення, оскільки дає можливість підприємству визначити оптимальний склад і структуру, потребу та джерела формування оборотних коштів. Від цього значною мірою залежить фінансовий стан підприємства.

Система організації оборотних коштів передбачає:

по-перше, надання підприємствам самостійності щодо розпоряджання та керування оборотними коштами, тобто оперативної самостійності у використанні оборотних коштів;

по-друге, визначення планової потреби в оборотних коштах за окремими елементами й підрозділами та їхнього розміщення, тобто розрахунок оптимальної кількості оборотних коштів, яка б забезпечила безперервність процесу виробництва, виконання планових завдань за ритмічної роботи (розроблення норм тривалої дії та щорічних нормативів);

по-третє, коригування розрахункових і чинних нормативів з огляду на ті вимоги господарювання, що змінюються: обсягів виробництва, цін на сировину та матеріали; постачальників і споживачів; форм застосовуваних розрахунків;

— по-четверте, оптимізацію структури джерел формування оборотних коштів, що означає формування оборотних коштів за рахунок власних ресурсів і залучених коштів у розмірах, що забезпечують нормальний фінансовий стан підприємства;

— по-п'яте, контроль за раціональним розміщенням і використанням оборотних коштів, тобто постійний аналіз ефективності кругообігу коштів, що використовуються, для прискорення їхнього обороту.

2. Визначення потреби в оборотних коштах

Визначення потреби в оборотних коштах є одним з об'єктів фінансового планування і відображення в обліку та звітності. Розмір оборотного капіталу, який утворює складову поточних активів, має відповідати потребам і можливостям підприємства зі створення й реалізації продукції.

Планування оборотних коштів здійснюється відповідно до кошторисів витрат на виробництво і невиробничі потреби та бізнес-плану, який охоплює й пов'язує виробничі й фінансові показники, створюючи цим умови для успішної комерційної діяльності та розвитку підприємництва.

Визначення потреби в оборотних коштах здійснюється через їх нормування. Нормування оборотних коштів передбачає врахування багатьох факторів, які впливають на господарську діяльність підприємств. На підприємствах виробничої сфери до них належать:

- умови постачання підприємств товарно-матеріальними цінностями: кількість постачальників, строки поставки, розмір транзитних партій, кількість найменувань матеріальних цінностей, форми розрахунків за матеріальні цінності;
- організація процесу виробництва: тривалість виробничого циклу, характер розподілу витрат протягом виробничого циклу, номенклатура випущеної продукції;
- ♦ умови реалізації продукції: кількість споживачів готової продукції, їх місцезнаходження, призначення продукції, умови її транспортування, форми розрахунків за відвантаженою продукцією.

Якщо склад, структура і наявність оборотних коштів відповідатимуть запланованому обсягу виробництва й реалізації, то підприємство отримуватиме прибуток з мінімальними витратами.

У разі зниження розміру оборотних коштів можливі перебої в постачанні й виробничому процесі, зменшення обсягу виробництва та прибутку, виникнення прострочених платежів і заборгованості, інші негативні явища в господарській діяльності.

Надлишок оборотних коштів призводить до нагромадження надмірних запасів сировини, матеріалів, послаблення режиму економії, створення умов для використання оборотних коштів не за призначенням.

Значення нормування оборотних коштів полягає в такому.

По-перше, правильне визначення нормативу оборотних коштів забезпечує безперервність і безперебійність процесу виробництва.

По-друге, нормування оборотних коштів дає змогу ефективно використовувати оборотні кошти на кожному підприємстві.

По-третє, від правильно встановленого нормативу оборотних коштів залежить виконання плану виробництва, реалізації продукції, прибутку та рівня рентабельності.

По-четверте, обґрунтовані нормативи оборотних коштів сприяють зміцненню режиму економії, мінімізації ризику підприємницької діяльності.

Визначення планової потреби в оборотних коштах передбачає розроблення норм відносно тривалої дії і нормативів на конкретний період — рік (як звичайно), півріччя, квартал. Це досягається проведенням таких робіт:

1. Визначення норм запасів за статтями нормованих оборотних коштів. Норма оборотних коштів — це відносний показник, який обчислюється у днях, відсотках чи гривнях. Норми у днях щодо виробничих запасів розраховуються за окремими видами матеріальних цінностей.

2. Норма одноденного витрачання коштів визначається з кошторису витрат на виробництво. Визначаючи одноденні витрати для обчислення обсягів незавершеного виробництва, виходять із суми витрат на виробництво валової чи товарної продукції. Щодо готової продукції для розрахунку беруть її виробничу собівартість.

3. Норматив оборотних коштів за кожною статтею в грошовому виразі встановлюється множенням одноденних витрат у грошовому виразі на відповідну норму запасу в днях.

4. **Сукупний норматив**, або загальна потреба в оборотних коштах, на підприємстві обчислюється підсумовуванням нормативів за окремими статтями.

Кінцевий етап нормування — визначення норм та нормативів за окремими статтями оборотних коштів для підрозділів підприємств, де використовуються матеріальні цінності та виготовляється продукція.

Найбільш трудомістким і складним є розроблення норм запасу. Норми запасу в днях застосовуються протягом кількох років, якщо суттєво не змінюються умови виробництва, постачання та збуту, розрахунків.

Підприємствам надано право самостійно розраховувати нормативи оборотних коштів. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України і Національного банку України від 19 квітня 1993 року № 279 «Про нормативи запасів товарно-матеріальних цінностей державних підприємств і організацій та джерела їх покриття» Міністерством економіки разом з Міністерством фінансів ухвалено «Типовий порядок визначення норм запасів товарно-матеріальних цінностей».

Для всебічного й комплексного аналізу фінансово-економічного стану підприємств, упорядкування та оптимального використання виробничих запасів наказом Мінпромполітики України від 16.12.97 р. № 332 передбачене використання ухвалених тим самим наказом Методичних матеріалів «Про порядок визначення нормативу власних обігових коштів» для підприємств, організацій, установ усіх форм власності.

На практиці використовується **два методи визначення потреби** в оборотних коштах: прямий і економічний.

Метод прямого розрахунку передбачає розроблення обґрунтованих норм і нормативів на кожному підприємстві з урахуванням багатьох факторів, які пов'язані з особливостями постачання, виробництва та реалізації продукції.

Цей метод дає змогу зробити розрахунки індивідуальних і сукупного нормативів. До індивідуальних належать нормативи оборотних коштів: у виробничих запасах (сировина, основні й допоміжні матеріали, куповані напівфабрикати, паливо, тара, запасні частини, малоцінні та швидкозношувані предмети); у незавершеному виробництві і напівфабрикатах власного виробництва; у витратах майбутніх періодів; у готовій продукції.

Виробничі запаси створюються на підприємстві для забезпечення безперервного процесу виробництва й реалізації продукції. У складі виробничих запасів найбільшу питому вагу мають сировина, матеріали й куповані напівфабрикати.

Норматив оборотних коштів щодо цих запасів рекомендується визначати за формулою:

$$H = O_b N,$$

де H — норматив оборотних коштів для сировини, матеріалів і купованих напівфабрикатів, тис. грн;

O_b — одноденні витрати сировини, матеріалів, напівфабрикатів, тис. грн;

N — норма оборотних коштів, днів.

Установлення потреби в оборотних коштах прямим методом передбачає виконання розрахунків для кожного елемента оборотних коштів. Вони здійснюються на тривалий період і не передбачають раптових змін асортименту продукції, технології виробництва, умов постачання та збуту. Через це обчислений методом прямого розрахунку норматив потребує щорічного коригування з урахуванням змін виробничої програми і швидкості обороту оборотних коштів. Для корекції використовується **економічний метод розрахунку**.

Особливість визначення потреби в оборотних коштах економічним методом полягає в тому, що норматив на поточний рік ділять на дві частини. До першої частини відносять нормативи оборотних коштів за статтями, розмір яких прямо залежить від обсягу витрат на виробництво: сировина, основні матеріали, куповані напівфабрикати, допоміжні матеріали, тара, незавершене виробництво та готова продукція (виробничий норматив). До другої частини включають ті статті нормованих оборотних коштів, розмір яких прямо не залежить від зміни витрат на виробництво: запасні частини для ремонтів устаткування, малоцінні і швидкозношувані предмети, витрати майбутніх періодів (невиробничий норматив).

Для визначення нормативу оборотних коштів на плановий рік виробничий норматив збільшується відповідно до темпів зростання виробничої програми в плановому періоді.

Невиробничий норматив оборотних коштів збільшується на 50 % від зростання виробничої програми.

Отримана загальна сума нормативу зменшується на суму коштів, що вивільняються в результаті планового (прогнозованого) прискорення оборотності оборотних коштів.

На відміну від методу прямого розрахунку, який є досить трудомістким, економічний метод не потребує виконання складних розрахунків.

Метод прямого розрахунку застосовується на нових підприємствах, а також тоді, коли треба проаналізувати стан оборотних коштів для виявлення або непотрібних, надлишкових, неліквідних виробничих запасів, або резервів скорочення тривалості виробничого циклу, або причин нагромадження готової продукції на складах. Економічний метод розрахунку нормативу оборотних коштів застосовується на діючих підприємствах. Економічний метод доцільно також використовувати на рівні галузевих міністерств, відомств, виробничих об'єднань у процесі перспективного планування чи прогнозування.

3. Джерела формування оборотних коштів

З'ясування джерел формування оборотних коштів є важливою ділянкою фінансової роботи на підприємстві.

Недостатність таких джерел призводить до недостатнього фінансування господарської діяльності та до фінансових ускладнень. Натомість надлишок оборотних коштів на підприємстві спричинює створення наднормативних запасів товарно-матеріальних цінностей, відволікання оборотних коштів з господарського обороту, зниження відповідальності за цільове й раціональне використання як власних, так і позичених (залучених) коштів.

Власні джерела формування оборотних коштів. Власний оборотний капітал багато важить в організації кругообігу грошових коштів, забезпечує майнову й оперативну самостійність, фінансову стійкість підприємства.

Підприємства, що вводяться в дію, залежно від їхніх організаційно-правових форм створюють власні оборотні кошти за рахунок пайових внесків членів-засновників, внесків іноземних учасників (для спільних підприємств), надходжень від емісії цінних паперів. Ці кошти включаються в статутний фонд новоствореного підприємства.

На діючих підприємствах власними джерелами фінансування оборотних коштів є чистий прибуток підприємства, надходження від емісії цінних паперів, а також сталі зобов'язання.

Обсяг коштів, що спрямовуються на поповнення власних оборотних коштів, залежить від очікуваних розмірів приросту нормативу оборотних коштів, загального обсягу прибутку, можливого обсягу залучення позичкових коштів та інших факторів.

До коштів, які можна прирівняти до власних, належать **сталі зобов'язання**. Це кошти цільового призначення, які в результаті певної системи грошових розрахунків постійно перебувають у господарському обороті підприємств, однак йому не належать. До їх використання за призначенням вони в сумі мінімального залишку є джерелами формування оборотних коштів підприємства.

Сталі зобов'язання — це мінімальна (стійка) заборгованість із заробітної плати працівникам, відрахувань на обов'язкове державне пенсійне страхування, на соціальне страхування, резерв майбутніх платежів, авансування покупців (замовників). Нині в бухгалтерському балансі не виокремлюються сталі зобов'язання, як це було раніше. Але з цього не слід робити висновку, що сталі зобов'язання взагалі зникли. Річ у тім, що нова методика визначення власних оборотних коштів підприємства не розмежовує сталих і короткотермінових зобов'язань. Відображаються вони в I розділі пасиву балансу.

З метою повнішого залучення фінансових ресурсів і якісного керування ними підприємства мають змогу планувати сталі зобов'язання, тобто це джерело, по суті, є планованою кредиторською заборгованістю. Залежно від виду сталих зобов'язань можуть застосовуватись різні методики їхнього розрахунку.

На покриття приросту нормативу оборотних коштів слід планувати не всю суму сталих зобов'язань, а тільки приріст її в плановому році, оскільки базову суму вже враховано в попередні роки.

Використання банківських кредитів для формування оборотних коштів. Розмір оборотних коштів підприємства не є постійною величиною. Сума власних оборотних коштів під час складання фінансового плану щороку уточнюється у зв'язку зі зміною обсягу виробництва, асортименту продукції, умов постачання і збуту. Крім того, на підприємствах може траплятися несвоєчасне надходження коштів за відвантаженою продукцією, нагромадження на складі нереалізованої готової продукції, несвоєчасне і неповне виконання договірних зобов'язань постачальниками, що викликає потребу в додаткових коштах.

Задовольнити цю потребу власними засобами стає практично неможливим. Тому формувати оборотні кошти тільки за рахунок власних джерел нині економічно недоцільно, бо це знижує можливості підприємства щодо фінансування власних витрат і збільшує ризик виникнення фінансової нестабільності.

Як водиться, підприємство залучає фінансові ресурси у вигляді короткострокових кредитів банку та інших кредитів, комерційного кредиту, кредиторської заборгованості.

Призначення банківських кредитів полягає у фінансуванні витрат, пов'язаних з придбанням основних і поточних активів, із сезонними потребами підприємства, тимчасовим збільшенням виробничих запасів, з виникненням (збільшенням) дебіторської заборгованості, податковими платежами та іншими зобов'язаннями.

Кредити банку дають змогу органічно пов'язати всі джерела оборотних коштів і справляють активний вплив на раціональне формування запасів сировини, матеріалів, готової продукції та інших видів матеріальних цінностей.

Інші джерела формування оборотних коштів. До залучених належать кошти інших кредиторів, що вони надаються підприємствам у позичку під певний відсоток на термін до одного року з оформленням векселя чи іншого боргового зобов'язання.

Вексель — це найпростіша й найпоширеніша форма кредитних грошей. Його виписує боржник і передає кредиторіві. Сам факт видачі векселя означає перетворення (перехід) товару в гроші. Через вексель реалізується незадоволений попит на гроші як засіб платежу. Коли таких грошей недостатньо, їх замінює вексель.

Досить поширеною формою залучення коштів інших суб'єктів господарювання є **комерційний кредит**. Він використовується підприємствами за браком фінансових ресурсів у покупця (споживача) і за неможливості розрахуватися з постачальником. У цьому разі виникає потреба відкладання платежів. Якщо постачальник погоджується на це, то від споживача замість грошей за поставлену продукцію він одержує вексель чи інше боргове зобов'язання.

Використання комерційного кредиту набуло певного розвитку в період становлення ринкової економіки, створення підприємств з різноманітними формами власності та надання значної самостійності підприємствам. У цілому його використання позитивно впливає на економіку підприємства і народного

господарства, оскільки спрощує реалізацію товарів, прискорює обіг оборотних коштів і зменшує потребу в кредитних і грошових ресурсах.

Кредиторська заборгованість належить до позапланових залучених джерел формування оборотних коштів. Її породжує брак власних оборотних коштів. Наявність кредиторської заборгованості постачальникам свідчить про участь у господарському обороті підприємства коштів інших суб'єктів господарювання.

Інакше кажучи, кредиторська заборгованість — це короткострокові зобов'язання підприємств, які виникають: за розрахунками з бюджетом; за розрахунковими документами, строк оплати яких не настав і які не сплачено в строк; за невідфактурованими по-ставками-розрахунками взаємних вимог; за векселями, строк оплати яких не настав і які не сплачено в строк; за короткостроковими кредитами.

Кредиторська заборгованість є допустимою (нормальною), якщо її зумовлено чинним порядком розрахунків. Наприклад, заборгованість постачальникам за розрахунковими документами, термін оплати яких не настав, за невідфактурованими поставками. Однак на підприємстві може бути і прострочена кредиторська заборгованість, що утворюється внаслідок порушення покупцями порядку і термінів оплати розрахункових документів. Якщо покупець, використовуючи в обороті неоплачені товарно-матеріальні цінності, одержує додаткові кошти, які йому не належать, то постачальник змушений звертатися до позапланового перерозподілу наявних коштів, до пошуків додаткових джерел формування його поточних фінансових ресурсів.

У разі кредиторської заборгованості постачальникам залучення коштів відбувається у товарній формі, на відміну від власних оборотних коштів і банківського кредиту, які виступають в грошовій формі. Розмір і тривалість простроченої кредиторської заборгованості залежать від конкретних умов організації та використання оборотних коштів, особливо від розміру та тривалості простроченої дебіторської заборгованості, головним джерелом покриття якої і є кредиторська заборгованість.

Від джерел формування оборотних коштів значною мірою залежить швидкість їхнього обороту й ефективність їх використання. Раціональне формування джерел оборотних коштів (власних і залучених) справляє чималий позитивний вплив на процес виробництва, на фінансові результати і фінансовий стан підприємства, сприяє досягненню мети з мінімально необхідними за даних умов оборотними коштами.

4. Визначення наявності й ефективності використання оборотних коштів

Відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 2 (П(С)БО 2) «Баланс» **власні оборотні кошти** підприємства становлять різницю між підсумковою сумою розділу I пасиву балансу Ф1 «Власний капітал» з додаванням суми «Довгострокові кредити банків» та підсумком розділу I активу балансу.

Отже, із суми рядка 380 розділу I пасиву балансу «Власний капітал» та суми рядка 440 «Довгострокові кредити банків» вираховується сума показників розділу I активу «Необоротні активи» (рядок 080).

Порівняння наявності власних оборотних коштів з поточною потребою в них дає змогу визначити брак або надлишок власних оборотних коштів. **Поточна потреба в оборотних коштах** дорівнює різниці суми всіх поточних активів (підсумок розділу 11 активу балансу, рядок 260) мінус короткострокові зобов'язання (підсумок розділу IV пасиву балансу, рядок 620).

Неможливість покрити поточну потребу в оборотних коштах власними засобами означає нестачу або й цілковитий брак власних оборотних коштів.

Це може статися з вини самого підприємства, інших підприємств, у результаті зміни умов господарювання, не взятих до уваги своєчасно (як, наприклад, несвоєчасне фінансування приросту потреби у власних оборотних коштах), через стихійне лихо та з інших причин, зокрема: незадовільної роботи маркетингової служби; невиконання планів прибутку; слабкої відповідальності підприємств за формування і збереження власних оборотних коштів та їх нецільове використання; наявності значної дебіторської заборгованості покупців.

Причиною цілковитого браку власних оборотних коштів може бути значне підвищення цін у результаті інфляційних процесів.

Надлишок власних оборотних коштів створюється в разі перевищення власних оборотних коштів понад їхню потребу. Він може виникати внаслідок перевиконання плану прибутку, неповного внеску платежів до бюджету; безоплатного надходження (отримання) товарно-матеріальних цінностей від інших організацій; неповного використання прибутку на цілі, передбачені фінансовим планом.

Цей надлишок може бути виправданим у разі перевиконання плану випуску продукції, причому тільки тоді, коли темпи зростання нормативних запасів не випереджають темпів зростання обсягу виробництва.

ТЕМА 6: Фінансове забезпечення відтворення основних засобів підприємства.

1. Сутність основних засобів та їх відтворення.
2. Знос і амортизація основних фондів.
3. Методи нарахування амортизації.
4. Показники стану та ефективності використання основних засобів.
5. Сутність і склад капітальних вкладень.
6. Джерела фінансування капітальних вкладень.

Закон України “Про оподаткування прибутку підприємств” від 28.12.94р., в редакції від 22.05.97 зі змінами і доповненнями 24.12.02р. №349 – IV

Стаття 8 – “Амортизація”

Положення (стандарти) бух. обліку 7.

1. Сутність основних засобів та їх відтворення.

Підвищення ефективності використання основних засобів підприємств є одним з основних питань в сучасних умовах тому, що від вирішення цієї проблеми залежить фінансовий стан підприємства та конкурентоспроможність його продукції на ринку.

Основні засоби – це матеріальні цінності, що використовуються у виробничій діяльності підприємства понад одного календарного року з початку введення їх в експлуатації.

Відтворення основних виробничих засобів – це процес безперервного їх поновлення. Розрізняють:

- 1) просте відтворення – здійснюється в тому самому обсязі, коли відбувається заміна окремих зношених частин основних фондів або зміна старого устаткування на аналогічне, тобто тоді коли постійно відновлюється попередня виробнича потужність.
- 2) Розширене відтворення – передбачає кількісне та якісне збільшення діючих основних фондів, які забезпечують вищий рівень продуктивності устаткування.

Процес відтворення основних виробничих засобів має характерні ознаки:

1. Основні виробничі засоби поступово переносять свою вартість на вартість виробленої продукції;

2. У процесі відтворення основних виробничих засобів одночасно відбувається рух вартості основних засобів;

3. Нарахування амортизаційних відрахувань здійснюється нагромадженням в грошовій формі, частково перенесеної вартості основних виробничих засобів на готову продукцію;

4. Основні виробничі засоби поновлюються в натуральній формі протягом тривалого часу, що створює можливість маневрувати коштами амортизаційного фонду.

У процесі господарської діяльності кругообіг основних виробничих засобів проходить три стадії:

1. Відбувається продуктивне використання основних виробничих засобів та нарахування амортизаційних відрахувань. На цій стадії в процесі експлуатації зношуються основні засоби і нараховується сума зносу.

2. Відбувається перетворення частини основних виробничих засобів, які перебували в продуктивній формі на грошові кошти через нарахування амортизації;

3. В процесі виробництва відбувається поновлення споживчої вартості частини основних виробничих засобів.

Засоби виробництва – знаряддя і предмети праці.

Залежно від цільового призначення основні фонди поділяють:

- основні виробничі фонди (с/г призначення, виробництво не с/г призначення, торгівля, будівництво, громадське харчування);
- основні невиробничі фонди (офіси, контори).

Згідно з Положенням (стандартом) бух. обліку 7 до основних засобів відносять матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх в процесі виробництва або постачання товарів і послуг, надання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соц.-культ. функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше року.

Під терміном “Основні фонди” слід розуміти матеріальні цінності. Що признаються платником податку для використання у господарській діяльності платника податку протягом періоду, який перевищує 365 календарних днів з дати введення в експлуатацію таких матеріальних цінностей, та вартість яких поступово зменшується у зв’язку з фізичним або моральним зносом.

Згідно змін від 24.12.2002р. в Законі України “Про оподаткування прибутку підприємств” з 01.01.2004р. всі основні фонди поділяються на чотири групи. Основні фонди підлягають розподілу за такими групами:

1 група. – будівлі, споруди, їх структурні компоненти та передавальні пристрої, в тому числі жилі будинки та їх частини, вартість капітального поліпшення землі;

2 група. – автомобільний транспорт та вузли (запасні частини) до нього, меблі, побутові електронні, оптичні, електромеханічні прилади та інструменти, інше конторське (офісне) обладнання, устаткування та приладдя до них;

3 група. - будь-які інші основні фонди, не включені до груп 1, 2 і 4;

4 група. – електронно-обчислювальні машини, інші машини для автоматичного оброблення інформації, їх програмне забезпечення, пов’язані з ними засоби зчитування або друку інформації, інші інформаційні системи, телефони (у тому числі стільникові), мікрофони і рації, вартість яких перевищує вартість малоцінних товарів (предметів).

У процесі виробництва основні фонди зношуються фізично і старіють морально. Ступінь фізичного запасу основних фондів визначається рівнем нарахування амортизації.

2. Знос і амортизація основних фондів

3. Особливо важливе значення в механізмі відтворення основних засобів має амортизація, оскільки вона, з одного боку, є елементом виробничих витрат, що включається в собівартість продукції, а з іншого – є джерелом коштів для реновації (відновлення основного засобу на якісно новій основі). Це важливий важіль управління процесом відтворення.

Амортизація – це процес поступового перенесення вартості виробничих фондів і нематеріальних активів з врахуванням витрат на їх придбання, з виготовлення або поліпшення згідно з нормами амортизаційних відрахувань, встановлених законодавством, на продукцію, що виготовляється за їх допомогою. Таким чином, амортизація є економічним зносом, який виражений в грошовій формі.

Згідно змін від 24.12.2002р. в Законі України “Про оподаткування прибутку підприємств” податкова адміністрація дає таке визначення амортизації: “Під терміном «амортизація» основних фондів і нематеріальних активів слід розуміти поступове віднесення витрат на їх придбання, виготовлення або поліпшення, на зменшення скоригованого прибутку платника податку у межах норм амортизаційних відрахувань.

Амортизації підлягають витрати на :

- придбання основних фондів та нематеріальних активів для власного виробничого використання, включаючи витрати на придбання племінної худоби та придбання, закладання і вирощування багаторічних насаджень до початку плодоношення;
- самостійне виготовлення основних фондів для власних виробничих потреб, включаючи витрати, які були зайняті на виготовлення таких основних фондів;
- проведення всіх видів ремонту, реконструкції, модернізації та інших видів поліпшення основних фондів;
- капітальні поліпшення землі, не пов'язані з будівництвом, а саме: іригація, осушення, збагачення та інші подібні капітальні поліпшення землі.

Не підлягають амортизації та повністю відносяться до складу валових витрат звітного періоду витрати на :

1. Придбання і відгодівлю продуктивної худоби
2. Вирощування багаторічних насаджень
3. Придбання основних фондів або нематеріальних активів з метою їх подальшого продажу іншим особам.

Не підлягають амортизації і проводяться за рахунок відповідних джерел фінансування :

1. Витрати бюджетів на будівництво та утримання споруд благоустрою та жилих будинків, придбання і збереження бібліотечних і активних фондів.
2. Витрати бюджетів на утримання автомобільних доріг загального користування.

Витрати на придбання і збереження національного архівного фонду України, а також бібліотечного фонду, що формується та утримується за рахунок бюджетів та архівних фондів.

3. Методи нарахування амортизації

Амортизація основних засобів (крім інших необоротних матеріальних активів) нараховується згідно П(С)БО №7 із застосуванням таких методів:

- 1) Прямолінійного, за яким річна сума амортизації визначається діленням вартості, яка амортизується, на очікуваний період часу використання об'єкта основних засобів
- 2) Зменшення залишкової вартості, за яким річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітного року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації (у відсотках) обчислюється як різниця між одиницею та результатом кореня ступеня кількості років корисного використання об'єкта з результату відділення ліквідаційної вартості об'єкта на його первісну вартість.
- 3) Прискореного зменшення залишкової вартості, за яким річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітного року або первісної вартості на дату початку нарахування

амортизації та річної норми амортизації, яка обчислюється виходячи зі строку корисного використання об'єкта, і подвоюється.

- 4) Кумулятивного, за яким річна сума амортизації визначається як добуток вартості, яка амортизується, та кумулятивного коефіцієнту. Кумулятивний коефіцієнт розраховується діленням кількості років, що залишаються до кінця очікуваного строку використання об'єкта основних засобів, на суму числа років його корисного використання.
- 5) Виробничого, за яким місячна сума амортизації визначається як добуток фактичного місячного обсягу продукції (робіт, послуг) та виробничої ставки амортизації. Виробнича ставка амортизації розраховується діленням вартості, яка амортизується, на загальний обсяг продукції (робіт, послуг), який підприємство очікує виробити (виконати) із використанням об'єкта основних засобів.

Підприємство повинно застосовувати норми і методи нарахування амортизації основних засобів, передбачені податковим законодавством. В даному випадку норми амортизації встановлюються у відсотках до балансової вартості кожної з груп основних фондів на початок звітного (податкового) періоду в такому розмірі (в розрахунку на податковий квартал)

	На рік	Було
Гр. 1 – 2%	8%	1) 1,25 – 5%
Гр. 2 – 10%	40%	2) 6,25 – 25%
Гр. 3 – 6%	24%	3) 3,75 – 15%
Гр. – 15%	60%	

(Дію підвищення норм амортизації зупинено на 2004р. для основних фондів гр. 1-3, крім дії цих норм до амортизації витрат, здійснених після 1 січня 2004р.)

Розмір амортизаційних відрахувань залежить від балансової вартості основних засобів і норм таких відрахувань, а також від методів їх нарахування. Нарухування амортизації проводиться щомісячно.

Відповідно до чинного законодавства суб'єктом підприємницької діяльності пропонується як базу для нарахування амортизації застосовувати залишкову вартість основних виробничих засобів, скориговану на суму капітального ремонту понад суми віднесені на витрати виробництва з поправкою на індекс інфляції.

Платник податку може прийняти рішення про застосування інших норм амортизації, що не перевищує норми амортизації встановлені законодавством.

Зазначене рішення:

- приймається платником податку до початку звітного податкового року та не може бути змінено протягом такого року;
- доводиться до відома податкового органу разом із поданням декларації за перший квартал такого звітного податкового року.

Відповідно до податкового законодавства, підприємства всіх форм власності мають право застосовувати щорічну індексацію балансової вартості груп основних фондів та нематеріальних активів на коефіцієнт індексації (K_i), який визначається за формулою:

$$\text{Коефіцієнт індексації } (K_i) = (\text{Індекс інфляції року} - 10) / 100$$

Якщо значення (K_i) не перевищує одиниці (10%), індексація не проводиться.

4. Показники стану та ефективності використання основних засобів.

До основних показників, що характеризують забезпеченість та ефективність використання основних фондів, належать:

Фондоозброєність – це відношення балансової вартості основних виробничих фондів до середньооблікової чисельності працівників.

Фондозабезпеченість – відношення балансової вартості основних виробничих фондів до вартості виробленої продукції.

Фондовіддача – це відношення вартості виробленої продукції до балансової вартості виробничих фондів.

Коефіцієнт зносу виробничих фондів – це відношення суми зносу основних виробничих фондів до балансової вартості основних виробничих фондів.

Коефіцієнт придатності основних виробничих фондів – відношення залишкової вартості основних фондів до балансової вартості основних фондів (або – коефіцієнт зносу).

Коефіцієнт оновлення основних виробничих фондів – відношення вартості введення основних фондів за звітний період до вартості основних фондів на кінець року.

Коефіцієнт вибуття основних виробничих фондів – це відношення вартості виведених основних фондів за звітний період до вартості основних фондів на початок року.

Рентабельність основних виробничих фондів – це відношення чистого прибутку до балансової вартості основних фондів на кінець звітного періоду, виражене у відсотках.

5. Сутність і склад капітальних вкладень

Капітальні вкладення – це витрати на створення нових реконструкцій і технічне переозброєння діючих основних засобів. За допомогою капітальних вкладень здійснюється як просте так і розширене відтворення основних засобів. Для визначення розміру капітальних вкладень на підприємстві складається бюджет капітальних витрат, тобто розрахунок запланованих витрат на капітальні вкладення.

Бюджет капітальних витрат включає такі дані :

1. Первісну вартість усіх основних засобів на початок планового періоду.
2. Наявність не використаних амортизаційних відрахувань на початок планового періоду.
3. Сума амортизаційних відрахувань, яка буде нарахована протягом планового періоду.
4. Орієнтований підрахунок вартості устаткування, який підлягає заміні або продажу протягом планового періоду.
5. Визначається орієнтована сума амортизаційних відрахувань на придбання основних засобів протягом планового періоду.
6. Визначається вартість основних засобів та сума амортизаційних відрахувань, яка буде на підприємстві на кінець планового періоду.

Вихідними передумовами розробки бюджету капітальних вкладень є :

1. Календарний план реалізації інвестиційного проекту
2. Бюджетні заявки на виконання окремих видів робіт і придбання матеріалів, механізмів, устаткування, розроблених виконавцями окремих функціональних блоків проекту
3. Загальна стратегія фінансування інвестиційного проекту
4. Попередній графік потоку інвестиційних витрат, складений на етапі розробки бізнес-плану проекту
5. Фінансовий стан інвесторів проекту.

Бюджет капітальних вкладень включає слідкуючі розділи :

1. Капітальні вкладення
2. Фінансування або надходження витрат.

6. Джерела і порядок фінансування капітальних вкладень

Структура джерел фінансування капітальних вкладень підприємства залежить від багатьох факторів, зокрема :від оподаткування доходів підприємства; темпів зростання реалізації товарної продукції та їхньої стабільності; структури активів підприємства; стану ринку капіталу; тощо.

Найприйнятнішим для підприємства є комплексний підхід до вибору джерел фінансування капітальних вкладень. Тоді основною передумовою визначення оптимальної структури таких джерел може бути детальний аналіз :

✓ По-перше, можливого обсягу внутрішніх джерел фінансування капітальних вкладень;

✓ По-друге, можливого обсягу залучення додаткових коштів, пов'язаного із подорожчанням капітальних витрат.

Джерела фінансування капітальних вкладень:

1) Власні фінансові ресурси:

- кошти засновників підприємства;
- прибуток підприємства;
- амортизаційні відрахування;
- кошти від продажу власного майна;
- кошти від здавання власного майна підприємства в оренду, заставу;
- використання внутрішніх ресурсів у будівництві.

2) Централізовані фінансові ресурси:

- кошти державного бюджету та місцевих бюджетів;
- кошти державних бюджетних фондів;
- кошти благодійних фондів.

3) Залучені та позичені фінансові ресурси:

- довгострокові кредит комерційних банків;
- кошти від емісії та реалізації цінних паперів;
- іноземні інвестиції.

Відповідно до чинного законодавства джерелами фінансування капітальних вкладень можуть бути :

1. Власні фінансові ресурси;
2. Позичені фінансові ресурси;

3. Кошти, отримані від продажу цінних паперів, внески членів трудових колективів;
4. Кошти державного бюджету та місцевих бюджетів;
5. Кошти іноземних інвесторів.

Власні фінансові ресурси включають внески засновників підприємства, амортизаційні відрахування; прибуток, який використовується у вигляді засобів, резервів у процесі господарської діяльності.

Сума амортизаційних відрахувань, що спрямовується на капітальні вкладення, залежить від балансової вартості основних засобів, норм амортизаційних відрахувань, структури основних виробничих засобів. Сума прибутку, що використовується на капітальні вкладення, залежить від розміру прибутку, який залишається в розпорядженні підприємства.

Коли капітальне будівництво здійснюється господарським способом, у підприємства утворюються специфічні джерела фінансування, які мобілізуються в процесі будівництва.

Мобілізація внутрішніх ресурсів у будівництві є джерелом фінансування капітальних вкладень тоді, коли в процесі будівництва скорочується потреба в оборотних коштах на плановий період.

Сума мобілізації (іммобілізації) внутрішніх ресурсів (М) визначається за формулою :

$$M = (O - П) - (K1 - K2)$$

де О – очікувана наявність оборотних активів у капітальному будівництві на початок планового періоду;

П – планова потреба в оборотних коштах на кінець планового періоду;

K1 – наявність кредиторської заборгованості на початок планового періоду;

K2 – перехідна кредиторська заборгованість на кінець планового періоду.

Якщо результат буде зі знаком «+», – це свідчить про мобілізацію внутрішніх ресурсів. Знак «-», – це іммобілізація оборотних коштів. У такому разі необхідне залучення оборотних коштів.

Порядок фінансування капітальних вкладень залежить від способу проведення капітальних робіт.

За підрядного способу будівництво об'єктів здійснюється відповідними підрядними організаціями.

Підрядна організація добирає потрібне устаткування, замовляє його, монтує, виконує будівельні роботи і здає об'єкт. Замовник надає проектну документацію, купує і доставляє на будову устаткування, конструкції та деталі.

Відповідальність за об'єкт будівництва покладається на генерального підрядчика, який виконує основні будівельні роботи.

Підприємство-замовник і підрядчик укладають договір на будівництво із зазначенням: форми розрахунків; договірної вартості будівництва; об'єктів будівництва із вказівкою на наявність проекту й кошторису для кожного об'єкта; джерел фінансування будівництва та інших необхідних даних.

Фінансування будівництва й розрахунки згідно з договором можуть мати форму авансованих платежів за виконані елементи робіт або здійснюватися після завершення робіт на об'єкті будівництва.

Господарський спосіб будівництва застосовується за будівництва невеликих об'єктів, реконструкції та розширення діючих підприємств. Господарський спосіб відрізняється від підрядного тим, що підприємство самостійно, власними силами здійснює будівельно-монтажні роботи, тобто об'єднує функції і замовника, і підрядчика. Після завершення будівництва підприємство визначає інвентарну вартість кожного введеного в експлуатацію елемента в складі об'єкта будівництва.

ТЕМА 7: ОРГАНІЗАЦІЯ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ

1. Необхідність та функції кредиту
2. Принципи кредитування
3. Основні види кредиту
4. Об'єкти короткострокового кредитування. Планування кредиту
5. Кредитний договір
6. Видача та погашення кредиту

1. Необхідність та функції кредиту

Кредит-це позика у грошовій або натуральній формі, яка надається на умовах повернення і сплатою відсотків за користування однією фізичною чи юридичною особою іншим.

Об'єктивна необхідність кредиту в умовах ринкової економіки зумовлюється закономірністю кругообігу основного та оборотного капіталу у процесі розширеного відтворення.

Сутність кредиту проявляється через його функції :

1. Перерозподіл грошових коштів з метою найбільш ефективного їх використання
2. Заміщення наявних грошей в платіжному обороті
3. Здійснення контролю за цільовим використанням коштів

2. Принципи кредитування

Кредитування здійснюється на основі таких принципів :

1. Принцип строковості, це означає, що позика має бути повернена позичальнику, кредитору у попередньо встановлені строки
2. Принцип цільового призначення – вкладання позикових коштів у конкретно-господарський процес
3. Принцип забезпеченості – має мету захисту інтересів банку і недопущення збитків при неповерненні боргу внаслідок неплатоспроможності позичальника
4. Принцип платності – кредит надається за плату(під процент)

3. Основні види кредиту

Банківський кредит – це грошова позика, що надається банками та іншими кредитними установами, функціонуючим підприємствам і підприємцям. За призначенням і характером використання банківських кредитів виділяють:

- ✓ Позики торгово-промисловим підприємствам
- ✓ Позики під нерухомість
- ✓ Сільськогосподарські позики
- ✓ Кредит під цінні папери
- ✓ Кредит під вексельні зобов'язання
- ✓ Міжбанківський кредит
- ✓ **Позики органів влади**

Комерційний кредит – це кредит, який надається споживачу, постачальникам продукції у вигляді товарів або грошей. При наданні товарів, кредит оформлюється векселем як заставне боргове зобов'язання покупця. В ньому вказується сума позичених коштів і плата за кредит. Строки платежу і інші умови узгоджені сторонами.

Податковий кредит – це кредит, що надається фінансовим органами на основі кредитної угоди укладеної підприємством з податковою адміністрацією для сплати податків на прибуток.

Споживчий кредит – це кредит, що надається населенню у вигляді відстрочення платежу за товари довгострокового користування.

Державний кредит – це сукупність кредитних відносин між позичальником в особі держави та підприємцями і населенням як його кредиторами. Основними формами державного кредиту є державні ощадні сертифікати, казначейські зобов'язання, облігації, займи та грошово-речові лотереї. Через ці форми держава мобілізує грошові кошти юридичних і фізичних осіб на умовах повернення і платності і використовує їх на покриття державних витрат.

Основна маса кредитів надається під забезпечення, що є одним із основних принципів кредитування.

Форми забезпечення зобов'язань по кредиту можуть бути:

1. Заставка майна позичальникам.
2. Гарантія або поручительство.
3. Переуступка на користь банку контрактів, вимог і рахунка позичальника третій особі.
4. Договір страхування за непогашення заборгованості по позиції.
5. Шляхові і товарні документи, цінні папери та інші грошові вимоги позичальника до третьої особи

Кредити бувають трьох видів:

1. Короткострокові (надаються до одного року).
2. Середньострокові (надаються від одного до трьох років).
3. Довгострокові (надаються більш трьох років).
4. Об'єкти короткострокового кредитування. Планування кредиту.

Короткостроковий кредит – це кредит, що надається на строк до одного року установами банків підприємства для покриття витрат на формування оборотних засобів.

За рахунок короткострокового кредиту покриваються витрати і створюється запаси цінностей у розмірах недостачі власних коштів.

Основна форма видачі короткострокового кредиту є пряме банківське кредитування. Тобто видача банками позики безпосереднього підприємствам порядку оплати розрахунково-платіжних документів за придбані товарно-матеріальні цінності, отримані послуги і на оплату праці працівникам основного виду діяльності.

Агропромислові підприємства за даними планів виробничого і соціального розвитку визначають власну потребу у короткострокових кредитах.

Плановий розмір кредиту характеризує гранично допустимий рівень позичкової заборгованості підприємства, банку на відповідну дату.

Планування потреби в позичкових оборотних коштах включає розрахунок необхідної суми кредиту з урахуванням залишку нормованих товарно-матеріальних цінностей і визначення потреби у кредиті. Сума кредиту визначається для кожного об'єкту як різниця між запланованою вартістю матеріальних цінностей за чинними цінами і власними оборотними коштами.

Для визначення планового розміру кредиту агропромислового підприємства здійснюють розрахунок потреби у короткострокових кредитах банку. Він складається на плановий рік з розбивкою даних на квартальні дати з наростаючим підсумком.

Планова потреба у кредиті під сукупний об'єкт кредитування визначається співставленням загальної суми вкладень у товарно-матеріальні цінності; готову продукцію; виробничі витрати у розрахунках на відповідну дату з наявними у господарстві джерелами їх покриття; власними оборотними коштами; кредиторською заборгованістю грошовими авансами від заготівельних організацій.

Інформаційна база:

- ✓ Дані річного звіту за минулий рік.
- ✓ Дані бухгалтерських балансів на квартальні дати.
- ✓ Дані фінансового плану, договір на матеріально-технічне постачання, технологічні карти, договори на внутрішньо-господарську оренду і інше.

5. Кредитний договір.

Кредитний договір визначає взаємні зобов'язання і економічну відповідальність за дотримання принципів кредитування двох сторін. Строк дії кредитного договору зумовлюється особливостями обігу оборотних засобів агропромислових підприємств. Він може заключатися на рік чи менше.

У кредитному договорі вказується мета кредитування, умови, порядок надання і погашення позики, спосіб забезпечення кредиту, відсоткові ставки за кредит, права, обов'язки і відповідальність сторін і інші умови.

Розділи кредитного договору:

1. Загальні положення.

2. Права і обов'язки позичальника.
3. Права і обов'язки банку.
4. Відповідальність сторін.
5. Порядок вирішення спорів.
6. Термін дії договору.
7. Юридичні адреси сторін.

Підприємство може вимагати від банку відшкодування збитків, що виникли внаслідок порушення зобов'язань щодо надання кредиту або надання його не в певному обсязі. За неповне використання кредиту підприємство платить кредитору неустойку в розмірі плати банку за залучені кредиторські ресурси і не отриманої, марні узвітному періоді. Після укладання кредиторської угоди банк відкриває підприємству позичковий рахунок, на який зараховується відповідна сума кредиту.

Кредити надаються підприємствам у безготівковій формі шляхом оплати платіжних документів з позичкового рахунку шляхом перерахування на поточний рахунок підприємств, якщо інші непередбачені кредитним договором в готівковій формі для розрахунку з сільсько-господарської продукції.

6. Видача та погашення кредиту.

Виникнення кредитних відносин між підприємствами і банками можливе за умов:

- ✓ Учасники кредитної угоди мають бути юридичними особами і функціонувати на принципах комерційного розрахунку.
- ✓ Підприємство має бути або власником майна або мати право на користування та розпорядження ним.
- ✓ Необхідна наявність економічних і юридичних гарантій повернення кредиту після певного строку.
- ✓ Кредитор має бути так само зацікавлений у видачі кредиту як і підприємство в його отриманні.

Процедура отримання кредиту підприємством передбачає:

- Попередні переговори.
- Подання в банк заяви і інших документів на отримання кредиту.
- Оцінка банком комерційної угоди (інвестиційного проекту підприємства).
- Підписання кредитного договору між підприємством і банком.

Надання кредиту.

- Контроль банку за виконання підприємством умов кредитування.

На вимогу банку підприємство видає йому такі документи:

- Заява про надання кредиту.
- Ноторіальне засвідчення, статут підприємства.
- Юридичне засвідчення, установчий договір.
- Реєстраційне посвідчення (свідоцтво) або патент.
- Договір оренди чи інші документи, щодо прав власності на землю чи тимчасове користування земельною ділянкою.

- Контракти між продавцем і покупцем, замовником і підрядником на виконання будівельно-монтажних робіт.
- Довідка з банку про розмір сплаченого статутного фонду, а також витяги з поточного і валютного рахунку підприємства.
- Фінансова звітність (форма 1,2,3).
- Висновок аудиторської форми щодо фінансового стану підприємства.
- Техніко-економічне обґрунтування угоди чи проекту.
- Ліцензія на проект, який кредитується.
- Підтвердження міністерства зовнішньо-економічних зв'язків України про наявність квоти.
- Підтвердження наявності складських переміщень.
- Підтвердження наявності виробничих площ і потужностей.
- Договір застави, поручительство, гарантія, договір страхування (один з цих документів).
- Клопотання місцевих і державних органів влади при наданні підприємству кредиту.
- Розрахунок наявних грошових надходжень.

Після отримання документів банк:

1. Вивчає формально і неформально інформацію про підприємство.
2. Оцінює його ділову репутацію і імідж.
3. Аналізує кредитоспроможність підприємства, проводить поглиблене обстеження його фінансового стану і визначає міру ризику.
4. Визначає перспективи розвитку підприємства.
5. Перевіряє наявність джерел і гарантії погашення кредиту.

Кредитоспроможність підприємства оцінюється на основі системи показників, які відображають розміщення і джерела діяльності. Вибір показників залежить від особливостей виробничої діяльності галузевої специфіки, форми власності і інше. Під час аналізу кредитоспроможності враховується наявність чи відсутність у минулому кредиторських відносин підприємства з банком, розмір і строки надання позики. Банк здійснює оцінку фінансового стану підприємства перед наданням позики, а в подальшому щоквартально.

В Україні критерієм оцінки фінансового стану визначається кожним станом самостійно. Зачасту враховуються такі показники:

- Обсяг реалізації.
- Прибуток, збиток.
- Рентабельність.
- Ліквідність.
- Грошові потоки.
- Склад і динаміка кредиторської, дебіторської заборгованості.

Порядок погашення кредиту- це спосіб погашення основної його суми і нарахованих відсотків. Кредит погашають повністю після закінчення терміну кредитної угоди або поступово частинами. Відсоток нараховується на суму непогашеного кредиту.

За способом погашення, кредити бувають:

1. З погашенням у відповідний термін
2. З довгостроковим погашенням.

Джерела погашення кредиту:

✓ Виручка від реалізації продукції, яку отримує підприємство в процесі реалізації проекту кредитування.

✓ Виручка від реалізації продукції власного виробництва непов'язаного з проектом кредитування.

✓ Всі інші кошти від здійснення господарської діяльності.

Умови погашення кредиту:

1. Цільового спрямування.
2. Обсягів і терміну позиків.
3. Порядку і строків надходження коштів на рахунки підприємства.
4. Сезонності і циклічності виробництва.
5. Рівня платоспроможності і надійності матеріального забезпечення підприємства.
6. Відсоток за користування кредитом нараховується щомісячно в розмірі передбаченого договором, а їх сплата здійснюється за фактичну кількість днів користування позикою

Тема: ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

1. Зміст і завдання фінансового планування.
2. Методи фінансового планування.
3. Зміст фінансового плану і порядок його складання.
4. Зміст і значення оперативного фінансового плану.

1. Зміст і завдання фінансового планування

Фінансове планування необхідне для забезпечення фінансовими ресурсами розширеного кругообігу Виробничих фондів, досягнення високої результативності господарсько-фінансової діяльності, забезпечення платоспроможності і фінансової стійкості підприємства.

В сучасних ринкових умовах підприємство розробляє власні плани з метою досягнення високої ефективності господарювання. Саме через таке фінансове планування звертається значна увага на раціональне і ефективне використання виробничих потужностей підприємства, раціональне використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів підприємства.

Фінансове планування орієнтується на реальне одержання власних і залучених джерел і визначення напрямів їх цільового використання у плановому році. Для цього у процесі планування передбачається канали надходження грошових коштів, придбання основних і оборотних коштів, а також найму виробничого каналу.

Фінансове планування проводиться за такими принципами організації:

- порівняння фінансових витрат з доходністю і термінами їх окупності;
- досягнення максимально можливого рівня рентабельності і норми прибутку;
- збалансування ризиків, для чого витрати з високою фінансовою віддачею необхідно поєднувати з інвестуванням коштів у витрати менш рентабельні, але більш надійні;
- фінансування довгострокових витрат найбільш економними методами;
- методи залучення довгострокових фінансових ресурсів, напрямки інвестування коштів необхідно ув'язати з платоспроможністю і ліквідністю, щоб не допустити банкрутства підприємства.

Фінансове планування – це процес визначення детального обсягу фінансових ресурсів за джерелами формування і напрямках їх перетворення у продуктивний капітал підприємства на плановий період.

Мета фінансового планування – це забезпечення виробничого процесу необхідними джерелами фінансування. Фінансове планування заключається у складанні фінансових планів.

Основними завданнями фінансового планування є:

- забезпечення виробничої та інвестиційної діяльності необхідними фінансовими ресурсами;
- визначення обсягів грошових засобів, що підприємство може мати в своєму розпорядженні, а також визначення джерел їх надходження;
- встановлення раціональних фінансових відносин з суб'єктами господарювання, державними централізованими фондами, банками, страховими компаніями та іншими кредиторами;
- визначення шляхів ефективного вкладання капіталу, оцінка раціональності його використання;
- виявлення та мобілізація резервів, підвищення прибутку підприємства за рахунок раціонального використання матеріальних, земельних, трудових та грошових ресурсів;
- обґрунтування раціональних пропорцій розподілу прибутку підприємства;
- обґрунтування та забезпечення реальної збалансованості планових витрат і доходів підприємства на принципі самофінансування і самоокупності.

1. Методи фінансового планування.

У вітчизняній економіці найбільш поширеним методом є балансовий метод. Його зміст полягає у тому, що окрім балансування підсумкових показників доходів і витрат зазначаються конкретні джерела покриття для кожної статті

витрат, при цьому використовуються різні методи:

- Нормативний метод полягає в тому, що на основі встановлених фінансових норм та техніко-економічних нормативів розраховується потреба

господарюючого суб'єкта у фінансових ресурсах та визначення джерел цих ресурсів. Нормативами є:

- ✓ ставки податків;
- ✓ ставки тарифів, зборів, внесків;
- ✓ норми амортизаційних відрахувань;
- ✓ норми оборотних коштів.

➤ Розрахунково-аналітичний метод полягає в тому, що планові показники розраховуються на підставі аналізу фактичних фінансових показників, які беруться за базу та індексів їх змін в плановому періоді.

➤ Оптимізація планових рішень полягає в розробці варіантів планових розрахунків для того, щоб обрати найоптимальніші. Критеріями у цьому випадку можуть бути:

- ✓ максимум прибутку на вкладений капітал;
- ✓ максимум збереження фінансових ресурсів;
- ✓ мінімум поточних витрат;
- ✓ мінімальні вкладення капіталу при максимально

ефективному результаті і т.д.

➤ Економіко-математичне моделювання. Цей метод дає можливість кількісно виразити взаємозв'язок між фінансовими показниками та факторами, які їх визначають.

Економіко-математична модель – це точний математичний опис факторів, які характеризують структуру та закономірність зміни даного економічного явища і здійснюються за допомогою математичних прийомів (рівняння, таблиці, графіки).

2. Зміст фінансового плану і порядок його складання.

Фінансовий план – це найважливіший елемент бізнес-плану, який складається для обґрунтування конкретних інвестиційних проектів, а також для управління

поточною і стратегічною діяльністю підприємства.

Фінансовий план складається з таких розділів:

- прогноз обсягів реалізації;
- баланс грошових надходжень та витрат;
- складається таблиця доходів та витрат;
- прогнозований баланс активів та пасивів підприємства;
- розрахунок точки беззбитковості.

Складання фінансового плану як правило відбувається у три етапи:

1.) Аналіз очікуваного виконання фінансового плану поточного року.

2.) Розгляд та вивчення виробничих показників, укладених договорів, кон'єктури товарного ринку на підставі яких розраховуються планові фінансові показники.

3.) Розробка проекту поточного фінансового плану.

Фінансовий план складається на рік з розбивкою по кварталах, тому баланс доходів і витрат відображає кінцеві результати планових розрахунків, зміст

фінансових процесів, характеризує майбутні надходження фінансових ресурсів і напрями їх використання.

У процесі фінансового планування здійснюється конкретна ув'язка кожного виду витрат та відрахувань з джерелом фінансування.

3. Зміст і значення оперативного фінансового плану.

Баланс надходження коштів складається у вигляді таблиці. До надходжень включають:

- виручка від реалізації продукції (робіт, послуг) від основної діяльності;
- виручка від реалізації основних фондів, нематеріальних активів;
- штрафні, пені та інші надходження від економічних санкцій;
- надходження від реалізації цінних паперів і валюти;
- дивіденти, проценти, прибутки від цінних паперів та депозитів;
- погашення простроченої дебіторської заборгованості;
- кредити отримані;
- аванси від покупців і замовників;
- надходження оренди та лізингової плати;
- безповоротна фінансова допомога;
- цільові надходження;
- кошти, що надходять для формування статутного фонду;
- інші надходження;
- всього надходжень

До видатків включають:

- негайні потреби;
- заробітну плату і нарахування процентів по заробітній платі в бюджет;
- платежі до бюджету;
- внески до фондів;
- оплата за товарно-матеріальні цінності;
- погашення кредиторської заборгованості;
- погашення термінових позичок банку;
- погашення прострочених позичок банку;
- авансовані платежі;
- платежі на векселі одержувачів;
- орендна плата;
- виплата дивідендів;
- інші видатки;
- всього видатків.

Платіжний календар відображає весь грошовий оборот підприємства. У ньому фіксується всі види грошових надходжень та платежів, не залежно від напрямків їх утворення і виникнення. Він дає можливість фінансовим службам забезпечити оперативне фінансування, виконання розрахункових та платіжних зобов'язань і дає можливість фіксувати платоспроможність і ліквідність підприємства.

Питання до іспиту з дисципліни «Фінанси підприємств»:

1. Фінанси підприємств та сфери фінансових відносин.
2. Функції фінансів.
3. Фінансові ресурси підприємства.
4. Фінансовий механізм.
5. Фінансова робота та фінансовий контроль.
6. Сутність грошових розрахунків підприємств.
7. Безготівкові і готівкові розрахунки.
8. Проведення касових операцій.
9. Види банківських рахунків і порядок їх відкриття.
10. Принципи організації безготівкових розрахунків.
11. Розрахунок платіжними дорученнями.
12. Розрахунок платіжними вимогами-дорученнями.
13. Розрахунок чеками.
14. Вексельна форма розрахунку.
15. Розрахунок акредитивами.
16. Склад і характеристика грошових надходжень підприємства.
17. Виручка від реалізації продукції, робіт та послуг.
18. Виручка від іншої реалізації.
19. Грошові надходження від фінансово-інвестиційної діяльності.
20. Доходи від позареалізаційних операцій. Асигнування із бюджету.
21. Розподіл виручки від реалізації продукції, робіт та послуг.
22. Сутність прибутку.
23. Види прибутку та методи їх формування.
24. Сутність і методи обчислення рентабельності та норми прибутку.
25. Розподіл і використання прибутку.
26. Сутність і основи організації оборотних коштів;
27. Визначення потреби в оборотних коштах та сутність їх нормування;
28. Джерела формування оборотних коштів;
29. Визначення наявності ефективності оборотних коштів
30. Сутність основних засобів та їх відтворення.
31. Знос і амортизація основних фондів.
32. Методи нарахування амортизації.
33. Показники стану та ефективності використання основних засобів.
34. Сутність і склад капітальних вкладень.
35. Джерела фінансування капітальних вкладень.
36. Необхідність та функції кредиту
37. Принципи кредитування
38. Основні види кредиту
39. Об'єкти короткострокового кредитування. Планування кредиту
40. Кредитний договір
41. Видача та погашення кредиту
42. Зміст і завдання фінансового планування.
43. Методи фінансового планування.

44. Зміст фінансового плану і порядок його складання.
45. Зміст і значення оперативного фінансового плану.
46. Фінансовий стан підприємств та методи його оцінки.
47. Інформаційне забезпечення фінансового стану підприємства.
48. Показники оцінки фінансового стану підприємств.
49. Комплексна оцінка фінансового стану підприємств.
50. Оподаткування прибутку підприємств.
51. Плата за землю.
52. Фіксований сільськогосподарський податок.
53. Податок з власників транспортних засобів.
54. Податок на нерухоме майно.
55. Податок на додану вартість та його вплив на діяльність підприємств.
56. Сплата акцизного збору.
57. Мито та особливості його сплати.
58. Платежі (збори) підприємств на загальнообов'язкове державне пенсійне і соціальне страхування.
59. Місцеві податки і збори.
60. Оподаткування суб'єктів малого підприємництва.
61. Фінансова санація підприємства, її економічний зміст та порядок проведення.
62. Планування та фінансування санації підприємства.
63. Економіко-правові аспекти санації та банкрутства підприємства.
64. Державна фінансова підтримка санації підприємства.
65. Фінансова криза на підприємстві: симптоми та фактори, що її спричиняють.

Список рекомендованої літератури

1. Закон України “Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні” від 16.07.99 р. № 996-XIV // Бухгалтерия 2001: Национальные стандарты. Регистры бухгалтерского учета. – 2001. – № 5.
2. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» від 02.03.2000р. // Дебет-Кредит. – 2000. – №39.
3. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 22.05.1997р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – №27.
4. Закон України «Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування» від 26.06.1997р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – №37.
5. Закон України «Про збір на обов'язкове соціальне страхування» від 26.06.1997р. // Галицькі контракти. – 1998. – №18.
6. Закон України «Про фіксований сільськогосподарський податок» від 17.12.1998р. // Урядовий кур'єр. – 1999. – 6 січня. – №2–3
7. Закон України «Про податок на додану вартість» від 03.04.1997р. // Бухгалтер. – 2000. – №19 (103).
8. Закон України «Про оплату праці» від 24.03.1995р. // Бухгалтер. – 2000. – №17(101).
9. Закон України «Про податок з доходів фізичних осіб» від 22.05.2003р. №889-IV. – Запоріжжя: Полиграф, 2003.
10. Указ Президента України «Про місцеві податки і збори» від 25.05.1999р. //Бухгалтерський облік і аудит. – 1999. – №6.
11. Декрет Кабінету Міністрів України «Про акцизний збір» від 26.12.1992р. // Галицькі контракти. – 1997. – №44.
12. Типове положення по плануванню, обліку і калькулюванню собівартості продукції (робіт, послуг) в промисловості. Затверджено постановою КМУ 26.04.96 р. № 473.
13. Типове положення по плануванню, обліку і калькулюванню собівартості продукції будівельно-монтажних робіт. Затверджено постановою КМУ 9.02.96 № 186.
14. Методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств та організацій. Затверджена Агентством з питань запобігання банкрутству підприємств //Галицькі контракти - 1997. - № 40
15. Балабанов И.Т. Основы финансового менеджмента. – М.: Финансы и статистика, 1999.
- 16. Бандурка О.М., Коробов Н.П. та ін. Фінансова діяльність підприємств: Підручник - К.: Либідь, 1998.**
17. Белолипецкий В.Г. Финансы фирмы. – М., 1998.
18. Беренс А, Хавранек Я. Руководство по оценке эффективности инвестиций: Пер. с англ.-М.: АОЗТ «Интерэксперт», ИНФРА-М, 1995.
19. Бирман Г., Шмидт С. Экономический анализ инвестиционных проектов: Пер. с англ. — М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997.

20. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2000.
21. Брігхем Е.Ф. Основы фінансового менеджменту.- К., 1999.
22. Бородина О.И. Финансы предприятий. - М.: ЮНИТИ, 1999.
23. Василик О.Д. Державні фінанси України: Навч.посібник. – К.: Вища шк., 1997.
24. Василик О.Д. Теорія фінансів. Підручник. - К.: НІОС, 2000.
25. Ващенко Т. В. Математика финансового менеджмента. - М, Перспектива, 1996г.
26. Ворст Й. Ревентлоу П. Экономика фирмы. - М.: Высшая школа, 1994.
27. Грекова З.Н., Кочуров Л.Н. Финансовая стратегия предприятия. // Бухгалтерский учет. – 1995. - №7.
28. Дем'яненко М.Я. Джерела сплати податків. // Економіка АПК. – 1999. - №7.
29. Ефимова О.В. Финансовый анализ. 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Изд-во «Бухгалтерский учет», 1998.
30. Ковалева А.М. Финансы в управлении предприятием. - М.: Финансы и статистика, 2000.
31. Коробов М.Я. Фінанси промислового підприємства. - К.: Либідь, 1999.
32. Кондратьев О.В. Факторы обеспечения финансовой стойкости предприятия. // Фінанси України. – 1997. - №9.
33. Карлоф Б. Деловая стратегия. Пер. с англ. - М. : Экономика, 1991.
34. Ковалев В.В. Практикум по финансовому менеджменту: Конспект лекций с задачами. – М.: Финансы и статистика,
35. Кудряшов В.П. Фінанси: Навч. посібник. — Херсон, Олді-плюс, 2002
36. Лагутін В.Д. Кредитування. / Теорія і практика: навчальний посібник. – К.: Знання, 2000р.
37. Лихота І.П. Фінансова стратегія управління підприємством. // Фінанси України. – 2001. - №2.
38. Мелкумов Я.С. Финансовые вычисления. Теория и практика: Учебно-справочное пособие. – М.: ИНФРА-М, 2002.
39. Мелкумов Я.С. Организация и финансирование инвестиций: Учебное пособие. – М.: ИНФРА-М, 2002.
40. Мороз А.М. Банківські операції. - К, КНЕУ, 2000р.
41. Мороз З., Савченко О. Все про єдиний податок. // Бухгалтерія в сільському господарстві. – 2001. - №6.
42. Опарін В.М. Фінанси (загальна теорія): Навч. посібник.— К., КНЕУ, 2001.
43. Павлова Л.Н. Финансы предприятия. – М.: Финансы, ЮНИТИ, 1998.
44. Пастухова В.В. Стратегічне планування на підприємстві. // Економіка України. – 1999. - №5.
45. Петровська І.О., Клиновий Д.В. Фінанси (з елементами статистики фінансів): Навч. посібник— К.: ЦУЛ, 2002.
46. Пастухова В. Стратегічний підхід в управлінні підприємством. // Економіка України. – 1999. - №5.
47. Плиса В.Й. Стратегія управління фінансовою стійкістю підприємства. // Фінанси України. – 1999. - №5-6.

- 48. Поддєрьогін А.М. Фінансами підприємств. – К.: КНЕУ, 2004.**
49. Путятин Ю., Пушкарь А. Стратегия развития предприятия. // Бизнес информ. – 1998. - №20.
50. Пушкарь А., Тридєд А. Разработка стратегии развития предприятия. // Бизнес информ. – 1998. - №20.
51. Сабанти Б. М. Теория финансов: Учеб. пособие. — М.: Менеджер, 1998.
52. Самуэльсон П. Экономика. В 2-х т. Пер. с англ. - М.: МГП "Алгоб" ВНИИСИ, 1992
53. Свєшнікова М.С. Стратегія управління фінансовою стійкістю підприємства. // Фінанси України. – 2000. - №11.
54. Теория финансов. Учеб. пособие / Под ред. Н. Е. Заяц, М. К. Фисенко.— Минск: Вышэйшая шк., 1997.
55. Терещенко О.О. Зарубіжний досвід та вітчизняна практика фінансового оздоровлення підприємств. // Фінанси України. – 1996. - №12.
56. Томас П. Кармен, Альберт Р. Макмин. Анализ финансовых отчетов. – М.: Инфра - М, 1998.
57. Холод З. Стратегическое прогнозирование стабильности предприятий. // Бизнес информ. – 1997. - №4.
58. Фельдман А. Б. Основы рынка производных ценных бумаг. — М.: ИНФРА, 1996.
59. Філімоненков О.С. Фінанси підприємств: Навчальний посібник. -Житомир, 2000.
60. Финансовый менеджмент / Под ред. Н.Ф. Самсонова. - М.: Финансы, 1999.
61. Финансово-кредитный словарь. — М.: Финансы и статистика, 1994.
62. Финансы: Учеб. пособие / Под ред. А. М. Ковалевой. — М.: Финансы и статистика, 1998.

